

Debreceni Egyetem BTK
Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Az alternatív nyelvrokonítási kísérletek újabb megközelítései

Írta: Bánhalmi József

Témavezető tanár: Kis Tamás

V. magyar-történelem

Debrecen, 2008

Bevezető gondolatok

Honnan származunk? Mármost mi, magyarok, mint nemzet, mint nép, mint kultúra? Ez a kérdés, különösen mostanában, az euroatlanti integráció, illetve tágabban véve a globalizáció korában egyre gyakrabban vetődik fel. Az eredet, a múlt mind inkább felértékelődik az egységesüléstől való félelem, a beolvadás és eltűnés rémisztgetései közepette. (Persze ez nemcsak nálunk jelentkező tünet...) Így ez a téma ismét politikai, de legalábbis közéleti érdeklődésre tarthat számot hosszú idő után. Talán az ugor-török háború, vagy a két világháború közötti aktív nemzeti propaganda kora óta nem volt erre példa, lehetőség. Ezt számtalan más tényező is befolyásolhatta, de ezek feltárása sokkal inkább tudománytörténeti probléma, mintsem nyelvészeti. S ha már itt tartunk, joggal vetődhet fel a kérdés, mennyiben érdekes ez a nyelvészet számára?

Részemről az érdeklődés személyes okokból is adódik: történelem-magyar szakos hallgatóként sajnálkozva tapasztaltam, hogy – várakozásaimmal ellentétben – az egyetemen a vártnál jóval kevesebb szó esett népünk eredetéről. Persze ez nem volna gond, ha a tények önmagukért beszélnének és a köztudatban egy viszonylag egységes kép uralkodna őstörténetünkről, azonban ez nincs így. Legalábbis tapasztalataim szerint. Ugyanis személyes élményeim alapján van egy viszonylag jól behatárolható szubkultúra, tágabb értelemben vett szellemi-kulturális irányzat, mely mind a mai napig nem tudott azonosulni, sőt, nem is tudta elfogadni a tudományos vitákban már régóta biztosan helyt álló finnugor elméletet. Ráadásul ez mára egy viszonylag réginek, pontosabban történetinek számító nézet, mely alapvetően konzervatív alapokból kiindulva (fő áramlata, a török-hun rokonítás hívei eleve nemzeti hagyománytudatra hivatkoztak), az idő múlásával egyre inkább felértékelődik az erre fogékonyak szemében („Már dédszüleink is / az ő korukban is így gondolták...”, stb.), s mindezt csak erősíti viszonylagos kontinuitása, többé-kevésbé állandó jelenléte a (dilettáns) szakirodalomban. Ennek a rétegnek a körülrajzolása, tudományos (itt: nyelvészeti) szempontú tévelygéseinek meghatározása, gyökereinek feltárása, s reményeim szerint orvosolása, vagy legalábbis az erre adható receptek megalkotásának vágya vezérelt kutakodásaim alatt.

Természetesen nem keresztes háborúról van szó a más lehetőségekben gondolkodók ellen, de a nyelvészet tudományossága mellett nagyon is fontos kardoskodni. Ennek nyomatékát csak növeli, hogy jellemzően nem bölcsész műveltségű értelmiségiek körében erősödtek meg áltudományos nézetek. Nem véletlenül, hiszen más szakterületek képviselői hajlamosak lenézni, vagy legalábbis kevésbé egzaktnak, ne adjisten különösebb tanulmányozás nélkül maguk által is könnyedén elsajátíthatónak tartani a humán tudományokat. Ez nemcsak saját, friss és ez irányban keserű egyetemi tapasztalataim mondatják velem, hanem egy ilyen (s minden más szempontból is) elfogulatlanak tekinthető kutató, RÉDEI KÁROLY is hasonló irányú megállapításra jutott (2003: 117).

Ebből persze nem következne rögtön az, hogy ki kellene állni, mondjuk a nyelvészet védelmében: korábban is voltak támadói az „akadémikus dogmáknak”, a szigorú értelemben vett szakmaiság azonban mindig felülkerekedett, s folytatta saját útját az új kihívások irányában. Azonban az ezredforduló, s már az azt megelőző évtized is egy sokat emlegetett, s már régóta jövendőlt médiatörténet váltást hozott magával, mely bár nem teljes érvényű még, de úgy hiszem, lassan mindenki érezheti hatásait. Az internet megjelenése és elterjedése tágabb körökben, hosszú távon leginkább a nyomtatás feltalálásához mérhető változás, melyet gyakran kapcsolnak is össze a Gutenberg-galaxis halálával, általában negatív előjellel. Nem szeretnék itt ilyen vitákba bocsátkozni, az elektronikus kultúra-közvetítés mellett vagy ellen érvelni, de muszáj tudomást venni róla és felkészülni a belőle következő merőben más szituációra.

Gondolok itt elsősorban a tudás, információ átadásának bővülő lehetőségeire: míg a könyvnyomtatás egy viszonylag jól kontrollálható (hiszen már kialakult infrastruktúrával és módszerekkel rendelkezik), szakmai kiadvány esetében lektorrációnak alávethető, stb., addig a világhálóra gyakorlatilag bárki bármit feltehet. Persze a nyomtatott médiában sem feltétlenül üdvös a helyzet, hiszen nincs is rá lehetőség, s talán nem is feltétlenül szükséges minden megjelent írás szakmai ellenőrzése, elvégre nem tudományos cenzúra a cél, de a közvélemény befolyásolására leginkább alkalmas napi- és hetilapok olvasói többnyire nem rendelkeznek megfelelő háttérismerettel (ez nem is várható el), vagy legalább annyi alapvető ismerettel, ami alapján minimális kritikával kezelhetnék a szakmaiság igényével (vagy még inkább annak csak látszatával) fellépő publicistákat.

Ugyanez köszön vissza a könyvkiadásban is, amihez hozzá kell tenni azt, hogy míg a nyomtatott szónak nagyobb a súlya a mende-mondával szemben, úgy a (szakmaiság külsőségeivel előálló) könyv is nagyobb meggyőző erőt képvisel az újságírók többnyire laikus véleményéhez, kommentárjaihoz képest. Ez megint csak nem kellene, hogy érdekeljen egy nyelvész, hiszen mindettől függetlenül ő végezheti csendben és nagy szorgalommal saját minőségi kutatómunkáját, de egy ponton túl, különösen, mikor ezt már nemcsak szórványosan kérdőjelezi meg, ráadásul alaptalanul, hanem a tudományalatti eszme „tanítványok széles körében is elterjed, felmérhetetlenül nagygyá válik a veszély.” Márpedig ha ezt DOMOKOS PÉTER is így gondolta, olyannyira, hogy a témában egyedülálló, összefoglaló és már-már teljességre törekvő könyv megírására bízta RÉDEI KÁROLYT, s szükségessé vált annak második, bővített kiadása is, szükséges komolyan vennünk a problémát.

Ugyan az említett műben (melyet jellegéből adódóan fő hivatkozási forrásomnak tekintek), még csak a nyomtatásban megjelent dilettáns nézeteket veszi kritika alá, de pont az első kiadástól (1998) eltelt lassan egy évtizedben nőtt meg az elektronikus ismeretterjesztés és -szerzés jelentősége. Ennek igazolására elég csak az internet elterjedését, előfizetői számának növekedését, illetve magának a számítertechnológiának az oktatásba történő integrálódására gondolnunk. Ha ezt a tendenciát, s különösen újkeletűségéből adódó, már említett kontroll-nélküliségét összevetjük a dilettantizmus oldaláról már a nyomtatott médiában is tapasztalt, elsősorban a rendszerváltás óta tapasztalható túlbujánzásával, a kép nem túl biztató. Igaz ugyan, hogy RÉDEI (2003) bővítve újra megjelentette művét, de abban továbbra is csak a hagyományos értelemben vett sajtó szerepelt, mint a vizsgálat tárgya, s még ott sem volt tapasztalható javulás, hanem pont ellenkezőleg: egyre több, s egyre magasabb rangú, de annál kevésbé szakképzett közéleti személyiség szól hozzá a témához. Láthatólag RÉDEI ekkor már végképp nem törekedett teljességre, hiszen újra és újra ugyanazokat az alapvető tévhiteket kellett csak megcáfolnia, s visszatérő jellegükből úgy tűnik, hogy mindhiába. Ennek feltételezett okaira később visszatérek.

Azonban itt még fontosnak tartom megjegyezni, hogy azért azóta is született (mégpedig a közelmúltban) írás a témában, ráadásul olyan, mely már „modern” eszközöket is használt: TAKÁCS JUDIT: *A finnugor rokonság visszhangja a magyar sajtóban (2000–2006)* című írása ugyan továbbra is a nyomtatott médiát vizsgálja, de már annak on-line adatbázisát használta fel a

keresésre, ami jól mutatja, hogy a napi sajtó jelenléte az interneten jogossá teszi utóbbi megfigyelését is.

Szándékosan használom a megfigyelés szót, mivel átfogó vizsgálatról nem beszélhetünk: jellegéből adódóan az elektronikus sajtó, de általában az internet nagyon dinamikusan, napról-napra, akár percről-percre változó tartalmakat közvetít, melyek olyan szerteágazóak, ugyanakkor sokszorososan összefonódnak, hogy rendszerbe foglalásuk és minőségi kategorizálásuk szinte lehetetlen, sőt, akár feleslegesnek is tartható. Nem fontos minden, akár csak pár napra is az internetre „felrakott” anyag részletes tanulmányozása, ha a fő áramlatokra vagyunk kíváncsiak. A digitális technológiának köszönhetően amúgy is könnyebben követhető hatástörténetük: az egyes oldalak gyakran saját maguk mérik látogatottságukat, s ezt közzé is teszik, illetve – mint a hagyományos irodalom estében – a hivatkozások száma is tájékoztató lehet egy mű értékét, s hatását illetően. Ráadásul most még olyan szempontból is könnyű a helyzetünk, hogy a világhálón többnyire csak a már nyomtatásban megjelent művek elektronikus változatával, vagy közvetlenül ilyenekre való hivatkozásokkal találkozhatunk; magyarul: itt még nem kelt önálló életre a dilettáns kutakodás. Csupán a már ismert (tév)hitek terjednek egy újabb, szerintem veszélyesebb formában.

Miért mondom azt, hogy veszélyesebb? Először is, mert míg a Gutenberg-galaxis haldoklik, s egyre kevesebben olvasnak könyveket (nemhogy szakirodalmat!), addig egyre többen, és egyre fiatalabb korban ülnek le az internet elé „szörfözni”. Azért emelném ki ez utóbbi mozzanatot, miszerint egyre fiatalabb korban teszik, mert így akár hamarabb találkoznak (még ha véletlenül is, böngészés közben, esetleg teljesen mást keresve) áltudományos tézisekkel, mintsem azt iskolai tanulmányaik során, a hivatalos, tudományos nézőpont felől megismernék. Még egyszer hangsúlyozom, nem az a baj, hogy közlésre kerülnek az akadémiaiától eltérő nézetek: a baj ott kezdődik, hogy a laikus olvasók nem rendelkeznek minimális tájékozódási képességgel sem, így a hatásvadász, sokszor érzelmi indíttatású és érvelésű irományoknak szívesebben hisznek, mint a bonyolult és szaktudást feltételező, igénylő irodalomnak. Különösen nehéz ez ebben az amúgy is érzelmi szálakat megpendítő esetben, főleg ha már fiatal kortól kezdve beszélhetünk negatív befolyásolásról. Ez ugyanis zsigeri ellenkezést szül és hajlamossá teszi az embert az észérvek félreprezésére. Lényegében ez volt tapasztalható eddig is az áltudományos irodalom döntő hányadában, csak míg azt egy viszonylag jól körülhatárolható, s nem túl tág réteg

fémjelezte, addig most ennek a rétegnek lehetősége nyílt eszméinek széles(ebb) körű terjesztésére.

Ezen írások historiográfiáját tanulmányozva megállapíthatjuk, hogy „hullámokban” jelentkeztek: ahogy már az első bekezdésben is jeleztem, vannak bizonyos korszakok, helyzetek, mikor számuk megnő, társadalmi elfogadottságukkal együtt. A rendszerváltást követő évek a dilettantizmus reneszánszát hozták mind a nyelvészet, de úgy a többi bölcsészet, mind a természettudományok terén. Köszönhető ez elsősorban a könyvkiadás liberalizációjának, másrészt a diktatúra után törvényszerűen felpezsdülő szellemi élet vadhajításainak is tekinthetjük őket. Ám – maradva szorosan a témánál – a nyelvészet esetében ennek intenzitása nem akar csökkenni, sőt, mint láthattunk, nő. Ebben a közegben az internet, mint amúgy is lényegi kontrollal nem rendelkező információs szupersztráda, a folyamat elburjánzásával, a téveszmék (vagy még inkább tévhitek) eskalálódásával fenyeget. Nem akarok ördögöt festeni a falra, de tény, hogy az ismeretszerzés új eszköze egyben a legsikeresebb is: alig van olyan téma, mely kapcsán ne találánánk honlapokat a világ minden tájáról. Ám ez a médiatörténeti forradalom (nevezhetjük annak, hiszen majd mindenki számára lehetővé teszi véleménye széles körben történő ismertetését, publikálását) a hagyományos tudományterületek gyors reagálását kívánná meg, hogy a minőségi ismeretterjesztés kritériumai továbbra is biztosítottak legyenek. Azonban erről korántsem beszélhetünk.

Betudható ez a változás gyors mivoltának éppúgy, mint az említett diszciplínák önnön jellegéből adódó konzervativizmusának. Egyszerűbben szólva: nem várható el, hogy egy világ életében saját, szorosabban vett szakmai körében mozgó és kutató szakember egyik napról a másikra elkezdje on-line propagálni eredményeit (inkább azok megfelelő alátámasztásával, bizonyításával és újabb adatok gyűjtésével foglalkozik), miközben az önjelölt „nyelvészek” pedig sokszor éppen fordítva teszik (hamarabb jelentetnek meg valamit, mintsem ellenőriznék annak hitelességét), nem kis előnyre szert téve a laikusok informálása terén. Arról már nem is beszélve, hogy milyen gyakran ez az igény (mármint a hitelességé) fel sem merül bennük, ami adott esetben tanúsítja is valójában tudománytalan indíttatásukat. Vannak persze „jó szándékú” próbálkozók is, akik pusztán csak nem megfelelő háttérrel vagy információkkal operálnak. Azonban egy dolog közös bennük: „szakmai” sikertelenségüket vagy el nem ismertségüket igyekeznek a „hivatalos” álláspont hordozóira áthárítani, illetve elméleteik többnyire egyszerűbb,

közérthető volta miatt (mivel általában nem használják a tudományos apparátust), s legfőképp mert nemzeti érzelmeket táplálnak, gyorsan nagy népszerűsége és szimpátiára tesznek szert.

A közvélemény tájékoztatásának szempontjából nyilvánvaló hátrány azonban még behozható: gyors és határozott lépésekre van szükség, immár nemcsak a nyomtatott irodalom, hanem az internet terén is. Sajnos még ez nem kezdődött meg: jól tükrözik ezt PAPP IMRE szavai, aki a 2007 májusában Debreceni Akadémiai Bizottság épületében tartott Információs társadalom az Európai Unióban című konferencia nyitóbeszédében is hasonló problémákat emlegetett fel a történelem kapcsán, s csak reményét tudta kifejezni, hogy mihamarabb megszületik egyfajta tudományos kontroll az on-line publikációk esetében is. A gyűlöletbeszéd kapcsán nem régiben felmerült törvénymódosítás már az internet bizonyos szempontú ellenőrzését vetíti előre, vagy legalábbis ennek igényét fogalmazza meg. Persze törvényileg nem lehet szabályozni tudományos kérdéseket (nem beszélve arról, hogy bírálói szerint már így is a mindenkori hatalom tartotta fenn a finnugor elméletet), így a szakmára hárul a korrekt tudományos vita feltételeinek, szabályainak kidolgozása az internetre is. Ennek lehetséges módozataira, vagy legalábbis a probléma ilyen szempontú körvonalazására tettek többet is kísérletet a VI. Nemzetközi Hungarológiai kongresszus *A magyar nyelv eredete* című szimpóziumán, felismerve a téma aktualitására és jelentőségére, ezt kívánom én is folytatni, továbbgondolni.

A magyar nyelv rokonítási kísérleteinek rövid története

Mint már írtam, a dilettáns nyelvrokonítások historiográfiája – nagyrészt RÉDEI KÁROLY áldozatos munkájának köszönhetően – eléggé feltérképezett és az egészen közeli múltig jól dokumentált. Azt is elismertem, hogy nem is volna elvárható, hogy ezt a meglehetősen hálátlan és néha kilátástalannak ható munkát (ahogy maga a szerző is írja, nem beszélve az általam vázolt új „frontról”), mindezen nehézség ellenére folytassa. Azonban mielőtt jómagam próbálnék hozzátenni újabb adatokat, on-line bibliográfiát, feltétlenül szükségesnek találok a RÉDEI és mások által már ismertetett, kritikával ellátott műveket is áttekinteni. Fő okai a következők: RÉDEI, bár (mint azt már annyiszor írtam) egészen 1998-ig szinte mondhatni, hogy teljességre törekszik, de a finnugor elméletet bíráló alkotásokat nem elsősorban történeti, hanem tematikai szempontok alapján csoportosítja. Nézzük csak meg a tartalomjegyzékét!

Konkrétan a dilettantizmus kritikájával az ötödik fejezet foglalkozik, azon belül külön alfejezetet szentel a török-magyar, majd a magyar-török (-hun, -szkíta stb.) rokonítási kísérletnek, a sumer-magyar feltételezésnek, illetve az őstörténetnek és magyarvallás-alapításnak. Az ezen kívül eső, már csak ad hoc jellegük miatt sem igen csoportosítható egyéb elméletekből – teljesen jogosan – csak érdekességi szempontok alapján szemezget a *Rokonítható-e a világ valamennyi nyelve a magyarral?* című alfejezetben (ZSIRAI művében ezek amúgy is részletesebben szerepelnek, megisméltésük felesleges lett volna).

Ez a felosztás nagyon praktikus, hiszen a főbb tévhiteket egy csokorba gyűjtve, szisztematikus cáfolja meg, így talán nem kell annyiszor ismételnie önmagát a szerzőnek. Más kérdés, hogy különböző elméletek kapcsán is alapvetően hasonló (ha nem ugyanolyan) kritikai észrevételek merülnek fel, főképp az elmélet kidolgozóinak módszerei kapcsán. Itt elsősorban a nyelvi és genetikai rokonság fogalmának összemosására, hangzás alapján történő szóegyeztetésre, illetve ennek kritikátlan felhasználására egy, a nyelvészet tudományának hatókörén kívül eső ideológia igazolásának érdekében gondolok. Azonban míg RÉDEI a tudós szemszögéből ezek mihamarabbi cáfolatára törekszik, s ismétlődésük esetén már nem is szívesen említi az őket, addig engem pont előfordulási gyakoriságuk izgat. Ugyanis minél többször jelenik

meg egy rossz vagy hamis érvelés, az emberek annál inkább hajlamosak elhinni azt. Ezt csak tovább erősíti, hogy többnyire egymásra hivatkoznak ezen szerzők, vagy pedig egy ellenőrizhetetlen forrásra, miáltal a tudományosság látszatát tudják kelteni.

Nem győzöm hangsúlyozni, hogy ez a laikus közvéleményre vonatkozik, hiszen míg a szakértők határozottan el tudják különíteni a valós és valótlan érveket, adatokat, addig a hétköznapi ember nem feltétlenül rendelkezik ilyen képességekkel. Erre mutatott rá egyébként DUSNOKI (2003) is kutatásában, bár szerintem más jellegű tudás biztosíthatná azt a minimális nyelv(észet)i kompetenciát az átlag számára, melynek hiányát egyébként nagyon is jól mutatja be ez a vizsgálat.

Ám kanyarodjunk vissza a RÉDEI-féle tematikához! A másik ok, hogy más szempontból történő újrafeldolgozását szükségesnek tartom, az az, hogy nem egyenes vonalú történelmi vonal mentén rajzolja elénk a rokonítási elméletek vitáit. Erre pedig azért volna szükség, hogy egy képzeletbeli időgrafikon mentén elhelyezve jól lássuk, milyen gócpontok közé sűrűsödnek a finnugor elméletet ért támadások. Szorosabb értelemben vett tudományosság szempontjából véve ez lényegtelen, ám éppen gyakran tudományosságon kívüli indíttatásuk miatt, különösen, ha már hatásukra vagyunk kíváncsiak, ez megkerülhetetlen. RÉDEI maga – nagy éleslátással – ezeket a pszichológia és szociológia hatókörébe utalja. Azonban utóregzéseik szempontjából ez lényegtelennek tekintheti: mindegy, mennyire nivótlan is egy elmélet, ha sok követőre akad, az a tudomány kudarca.

Másodsorban ezt a dilettánsokra érti, márpedig nemcsak ők vállalnak szerepet – sajnos – ilyen esetekben. Még ha nem a DOMOKOS PÉTER által is emlegetett „baráti előszó” meggondolatlanságáról van szó, de ott van az ugor-török háború vesztes oldala is, akik bár magas szakmai szinten folytatták harcukat, ám hozzájuk fel nem érő önjelölt zsenik mind a mai napig felhasználják régóta megcáfolt, vagy csak rosszul értelmezett eredményeiket. Ha pedig ilyen formában is tudnak, még ha csak látszólagos kapcsolatot is létesíteni a „valódi” tudománnyal, a dilettánsok elfedhetik saját képzetlenségüket, ebből következőleg szalonképesebbé tehetik magukat.

Közhellyel élve a cél szentesíti az eszközt számukra, s ezért is különösen fontos nemcsak tévelygő írásaik, mint végeredmények kritikája, hanem a problémát gyökerénél kell feltárni,

megvizsgálni indítékaikat, s e felől újragondolni a hathatósabb küzdelmet ellenük. Eme szemléletbeli váltást igazolja az is, hogy hiába cáfolták meg eddig is sok tévedésüket neves tudósaink, azok mégis továbbélnek és gyarapodnak is.

Azon feltételezésemet tehát, mely szerint „hullámokban” tapasztalható megerősödésük, az említett kronológiai áttekintéssel igyekszem alátámasztani majd, remélve, hogy ha egy adott korhoz és szellemi irányzathoz tudjuk kötni ismételt felbukkanásukat, akkor jobban megérthetjük a tudomány számára amúgy általában érthetetlen vagy nem releváns logikájukat, s ez által hatékonyabb megközelítést választhatunk eloszlításukra.

Ha szigorúan ragaszkodunk az időrendi sorrendhez, márpedig ez a feltett szándékom, akkor a magyarság rokonítása kapcsán az ősi, naiv népi hiedelmekhez kell visszanyúlnunk, mint első támponthoz. Azért is különösen fontos ez a szegmens, mert a török (hun, szkíta, stb.) vonalat követők gyakran hivatkoznak rá, mint egy fő bizonyítékra. Az előző mondatból logikusan következik, hogy a hagyomány a nomád népekhez fűződő szoros viszonyt tartotta meghatározónak népünk eredetét illetően: innen válik érthetővé a SAJNOVICS felfedezését követő felháborodás, elkeseredett vita.

Ez egyébként teljesen is érthető, ha figyelembe vesszük, hány száz éves, milyen erőteljesen berögzült gondolkodási formákat írt felül a modern nyelvtudomány nyitánya hazánkban. Ám ami akkoriban még tolerálható volt, ma már korántsem az: a nyelv és a nép eredetének összekeverése, a kettő külön nem választása alapvető hiba, amiért a régieket megróni nemigen lehet, ám a maiakat annál inkább. Az, hogy a középkor- és koraujkori ember mennyiben másképp gondolkodott a nemzetfogalomról, mai szemszögből nehezen fogható fel: a nacionalizmus kora előtt nem a nyelv vagy a kultúra voltak a dominánsak, sokkal inkább a társadalmi kötelékek, s azok sem minden szinten jelezték a nemzethez való tartozást. Ez sokáig a nemesek kiváltsága volt, de ez történelmi kérdés.

Fontosabb számunkra az, hogy nem a beszélt nyelv dominált: Magyarországon a nevezetes reformkori országgyűlésig a latin volt a kultúra, az oktatás, az államigazgatás és a gyakorlatilag a nemzetet jelentő felsőbb körök érintkezési nyelve. Így világos, hogy nem a köznépi hétköznapi szóhasználata, hanem sokkal inkább a tradícióban rögzült hun-magyar azonosság-tudat és ennek egyrészt külföldről már elnevezésünkben is rögzült visszacsatolása,

megerősítése, másrészt külső jegyekben történő visszatükröződése (a nomád életforma és az ebből következő öltözködési, ruházkodási, hadviselési, stb. szokások) volt a meghatározó, ha az eredet kérdése szóba került.

Sokat lehetne vitatkozni róla, hogy pontosan hova, s meddig nyúlnak vissza ennek a gyökerei, mekkora a szerepe az utólagos hatásoknak (a Nyugat reakcióinak, illetve a hazai krónikásirodalomnak, mint a kor fő tudatformáló erejének), de ez egyértelműen a történettudomány feladat- és szerepkörébe tartozik. Azért fontos mégis megemlékeznünk róla ilyen részletesen, mert talán ez adja az egyik (ha nem a) legerősebb forrását a finnugor elméletet támadóknak. Ha nem is közvetlenül, bizonyítékként (bár sajnos így is rengetegen felhasználják), hanem, mint indíttatás, a bizonyítási kényszer alapja, szellemi háttere.

Másrészt kitűnő muníció is, persze csak azok számára, akik nem tudják (vagy nem akarják) belátni, hol húzódik a különböző diszciplínák határa. Sőt! Sokan, mint az uráli rokonítás fő gyengeségeként látják az egyéb tudományok (antropológia, néprajz, stb.) eltérő eredményeit. Viszont ezzel az említett szakterületek mindegyikében nagyfokú tájékozatlanságról tesznek tanúbizonyságot, ha pl. nem tudják, hogy a nyelv nem szinonimája a népnek vagy, csak, hogy a másik döntő fontosságú félreértést említsem, az egyes nemzetek egyikének esetében sem beszélhetünk kizárólagos „tisztaságról”, értem ezalatt azt, hogy minden nép keveredik több-kevesebb mértékben több-kevesebb más népelemmel, esetleg be is olvaszt egészeket, vagy maga válik asszimiláció áldozatává. Nem véletlenül használtam a „tisztaság” kifejezést, hiszen a különböző embercsoportok nem keveredésének nonszensz gondolata közismerten egy politikai-szellemi irányzathoz köthető, melynek képviselői – ennek megfelelően – különösen hajlamosak az egy nép-egy nyelv koncepció alapján szembeállítani a finnugor nyelveredetet az egyéb területeken (genetika, folklór, gasztronómia) szerintük bizonyított szittyá (török, hun, szkíta, stb.) eredettel szemben. De erről majd még később!

Fontos beszélünk még egy másik, nagyon lényeges tényezőről, mely a korai nyelvészkedőket döntően befolyásolta: mint már kifejtettem, a középkori világképben a nemzettudat nem játszott lényeges szerepet, helyette a vallás volt a fő szervező erő. Mint azt İSMAIL DOĞAN (2006: 159.) kitűnően megállapítja: „Azokban a korokban inkább a vallás adta az embereknek az élet alapvető kérdéseire a megnyugtató válaszokat, és az emberi élet minden

mozzanatát a vallás szabta meg. Ebbe beletartozott az emberi nyelvek és nemzetek kialakulásának, keletkezésének magyarázata is.”

Először a népeket magukat vezették vissza bibliai szereplőkhöz (pl. ANONYMUS szerint Jáfet fia Magógtól kaptuk nevünket, mivel leszármazottai vagyunk), majd miután LEIBNITZ meghirdette tételét, miszerint a nyelv a meghatározó az egyes népek eredetének meghatározásában, a genetikai összevetést felváltotta a grammatikai. Ennek módszerei azonban még hasonlatosak voltak, hiszen továbbra is erős volt az egyházi befolyásolás, így lehetett minden nyelvrokonító vágya, hogy saját nyelvét az ún. szent nyelvekkel (héber, görög, latin) hozza kapcsolatba. Maga LUTHER is a *Biblia*-fordítással úgy vélte, ezek szintjére emeli a németet. Idehaza pedig többen is (pl. GELEJI KATONA ISTVÁN, illetve KOMÁROMI CSIPKÉS GYÖRGY), érzékelve a környező népek beszédétől való erős eltérést, a magyart egyedül a héberrel tartották rokoníthatónak. (Persze ekkoriban sem voltak kizárólagos érvényűek az ilyen meggyőződések, hiszen SZENCZI MOLNÁR ALBERT elutasította a zsidó rokonítást 1610-ben megjelent *Nyelvtanában*.) Ez erősítette a kiválasztottság-tudatot, az elszigeteltséget pedig ellentétes előjelűvé tette.

A kor színvonalának megfelelő, ám ma már nevetséges feltételezést sajnos részben ma is osztják egyesek, ami jól mutatja, milyen mély és hosszantartó következményei vannak a kicsit is üdvösséggel kecsegetető elméleteknek.

A másik hozadéka a vallási befolyásnak az, hogy a különböző nyelvek genezisének a Szentírásban foglalt történet alapján többnyire Bábelt és az ottani zűrzavart tartották. Ebből következik, hogy azt megelőzően kellett lennie egy ősnyelvnek, mely minden másnak a közvetlen előzménye volna. Ez a naiv elképzelés arra jogosította fel a kor alkotóit, hogy – kétes kulturális előny megszerzése érdekében – saját nyelvüket tekintsék az emberiség ősnyelvének, amivel ráadásul többnyire világhatalmi ambícióikat is megideologizálhatták (pl. a hollandok is gyarmatbirodalmuk kiépítésekor, az 1580-as években dolgoztak ki egy ilyen ideát. PUSZTAY, 13.). Csak, hogy érezzük ennek a súlyát, elég arra gondolnunk, hogy nálunk még az 1980-as években, sőt még azóta is gondolkoznak hasonló, ha nem cifrább módon egyesek!

Ennek a másik aspektusa pedig az, hogy az egymással szöges ellentétben álló rokonítási elveket vallók is képesek nézeteiket összebékíteni, ami ugyan érthetetlen egy szakképzett

nyelvész számára (RÉDEI, de a többi kritikusuk is talán ezen a tényen teszi túl magát a legnehezebben), de az ebből a szellemi háttérből is előszeretettel merítkező amatőrök szemében evidens. Ez amúgy szerintem az eddigi kritikák fő hibája is: a szakma szempontjából jól érvelve lebontják a téves elméletek kusza halmazát, de azok kiagyalóit nemigen győzik meg. RÉDEI, s mások is egyenesen letesznek erről, hiszen (kicsit előreszaladva) már BUDENZ sem tudta teljes belátásra bírni VÁMBÉRYT. Ám ami tudományos és végső soron erkölcsi győzelem is az egyik oldalon, a másikon a vereség érzésével gyarapodva csak erősíti a tudósok által egyébként helyesen a problémák forrásaként megállapított (s éppen emiatt nehezen meg- vagy legyőzhetőnek ítélt) kóros rögeszmét, még elszántabb harcra ösztökélve a finnugristák „ellenségeit”. De ne szaladjunk ennyire előre!

Lássuk előbb, hogy mi változtatta meg döntően a nyelvek rokonítására is kiható, vallás- és így lélekközpontú, nem feltétlenül racionális gondolkodást! A szellemi fordulatot, amiről most szó van, ha ezt lehet ilyen jelképes eseményhez kötni, a francia forradalom, tágabb értelemben véve a szintén onnan, de már korábban kiinduló felvilágosodás jelentette: ez egyszerre eredményezte a vallásközpontúság alkonyát és a tudományok felvirágzását. Ám a természettudományok, melyek ekkor előtérbe kerültek, nem voltak képesek az identitás megfogalmazására, legalábbis nem egy egyszerű ember szintjén.

Így „a vallási eszmevilág helyébe a nemzet mitizálása lépett. Az állami határok elválasztották az embereket egymástól. A német romanticizmus nagy szerepet játszott ebben a folyamatban. Kutatók, politikusok, írók tömegei a herderi eszmevilágból ihletet merítve elkezdtek keresni saját nemzetük értékeit és gyökereit a történelemben, népdalokban, nyelvben, sírokban, sőt később még a génekben is.” (ISMAIL DOĞAN, i. i.).

Különösképp ez utóbbi felsorolás az, amire felhívnám a figyelmet, hiszen nagyon jól megragadja az eredőjét a nemzeti-romantikus indíttatású eredet-kereséseknek, azok hibáival együtt. Hiszen e nélkül a teljességre való törekvés nélkül, mely a szóba jöhető tudományok mindegyikének területén saját igazát keresi, nehéz volna megérteni a modern kori dilettánsok diszciplínák fölött átívelő elképzeléseit (önmagában véve nem is igen lehet őket). Ezzel magyarázható, hogy a „szent cél” érdekében sok, más végzettségű szakember is nyelvészeti kalandokba bocsátkozik, holott erre sem képesítése, sem tapasztalata nem jogosítja fel.

Ez abban a korban, mikor a tudományterületek még nem ágaztak szét olyan erőteljesen, mint manapság, s még valóban éltek polihisztorok, természetes volt. SAJNOVICS, a finnugor elmélet alapjául szolgáló *Demonstratio* megalkotója is csillagász volt. Azonban van egy fontos pont, amiből vonalat húzhatunk az igazi tudományosság és a dilettantizmus közé: előbbi, még ha műkedvelő amatőr is űzi, de azt kellő (ön)kritikával és belátással teszi saját tévedhetőségének irányába, a logikus érvelésnek köszönhetően előbb utóbb felülkerekedik az utóbbi öntörvényű hiedelmein, bizonyítási kényszerén és erőltettségén, még ha azt esetleg amúgy (másban) neves tudós teszi is.

S ezzel már rá is kanyarodtunk a modern hazai nyelvtudomány megszületésére, hiszen ezt joggal köthetjük a finnugor-elmélet megszületéséhez. Igaz ugyan, hogy külföldön hamarabb volt visszhangja, mint itthon, de végső soron csak követőkre talált, s az összehasonlító nyelvtudomány magyarországi kialakulásához vezetett.

Először RÉVAI MIKLÓS tette magáévá GYARMATHI és SAJNOVICS elképzelését, de ő még keresztelte ezt az ekkoriban oly népszerű zsidó eredeztetéssel is. Igazi vita így csak akkor támadt az ügyből (holott korábban már BEREGSZÁSZI NAGY PÁL is síkraszállt a „halzsíros atyafiság” ellen), mikor idehaza (mint említettem eleddig külföldön kutatták a témát), s kizárólagos érvennyel fogalmazták meg az uráli rokonságot. Ez BUDENZ JÓZSEF és HUNFALVY PÁL nevéhez köthető, akiknek tudományos vitapartnere VÁMBÉRY ÁRMIN, a nagy kelet-kutató lett.

Azért is hangsúlyozom, hogy tudományos vitapartnerről van szó, mert VÁMBÉRY saját igaza érdekében többnyire logikus, tényszerű nyelvi példákkal állt ki, ami követői egy részéről is elmondható. Talán ennek, vagy a török elméletnek magából, helyzeti előnyéből adódik ez, hiszen szókinccs és egyéb, nyelvészetén kívüli bizonyítékok terén is még mindig leginkább ez vehette fel a versenyt, szemben a többi, délibábos elmélettel. A törökségi rokonítást vallók máig tapasztalható (a többiekéhez képest) viszonylagos racionalitása innen fakad, még ha a szigorúan grammatikai tények sorra meg is cáfolják próbálkozásait. (Az más kérdés, hogy ezért menekülhetnek más diszciplínák – szerintük – bizonyító erejéhez, nagyban hozzájárulva ezzel pl. a nyelvi és genetikai rokonság összeméréséhez).

Magát az ugor-török háború néven elhíresült vitát többek között RÉDEI, főleg pedig PUSZTAY ismerteti, így eltekintek részletekben menő felidézésétől. Ám fontos megjegyezni, hogy

a korszakban (illetve már korábban is) a viszonylag nívósnak tekinthető VÁMBÉRY-ék mellett már elszaporodtak sokkal kevésbé pozitív nyomot hagyó rokonítók is. Tovább élt egyrészt a „bibliai” hagyomány (pl. KALMÁR GYÖRGY), de megjelent egy új, nem is annyira tematikájában, hanem inkább módszereiben más iskola: az igazán „déliabós” elméletek kora ez, mikor a lehető legprimitívebb szóegyeztetések születtek (ezekkel továbbra is a magyarság ősi, minden más előtti voltát igyekeztek bizonyítani, mint pl. a sokat idézett HORVÁT ISTVÁN vagy TÁNCICS MIHÁLY), s szemben a korábbi, gyakran még a vallásos vagy egyéb meggyőződés ellenére is rendszerszerűségre, korrekt logikára törekvő amatőrökkel, a XIX. században elszabadult a műkedvelők fantáziája.

Ez betudható egyrészt a romantika és a nacionalizmus együttes, erős hatásának, mely összefonódott a fennkölt múlt keresésében, másrészt a kultúrával, tudományokkal foglalkozó réteg szélesedésének. Hiszen ne felejtsük el, ez a korszak a polgárosodás ideje Magyarországon, mikorra *Ratio Educationis* és a felvilágosult (abszolutista) kormányzás eredményei összeérnek. A reformkor politikai-gazdasági sikerei, az ezek nyomán felpezsdülő szellemi élet majd csak a dualizmus, illetve a rendszerváltás éveire hasonlíthatók. Nem véletlenül nő meg ezekben az időkben a szellemi mozgástérrel együtt az annak túlgúlásával visszaélők száma is. (Elég, ha csak megnézzük, mennyivel többen publikáltak vagy alkottak véleményt csak a mi konkrét témánkban is azóta!)

Ezt támasztja alá az is, hogy végső soron ekkortól tapasztalható az a kérlelhetetlen, megalkuvást nem tűrő hangnem a rokonítási kérdésekben, ami mind a mai napig jellemzi a dilettánsok nagy részét. Ők maguk is (mármint a kortárs délibabosok) előszeretettel hivatkoznak a múlt század dicső évtizedeire, s alakjaira, akik bátran vették fel a harcot a külső nyomással, s az azt képviselő finnugor elmélettel szemben is. Ennek a vonulatnak nagy lökést ad majd először a Millenium környéki nemzeti elrugaszkodás, másodsor pedig a trianoni sokkot követő nacionalista hangulat. Erre a korszakra tehető a szellemi vonulat hozzákapcsolódása a politikához, értelemszerűen a (szélső)jobbhoz. A csúcs a második világháború nyilas rémuralma, mikor a hivatalos politika rangjára emelkedett a japán-magyar közös határ és ezzel szoros kapcsolatban akár a közös eredet gondolata is. Ebből egyenesen következik, hogy a kommunista hatalomátvételt, illetve az 1956-os forradalmat követően mind az itthon maradottak, de különös képpen a külföldre menekültek körében ez a szélsőséges kulturális elképzelés elválaszthatatlanul

összefonódott az elnyomással szembeni tiltakozással, amit általánosítottak az Akadémiára, illetve minden, velük szemben állást foglaló politikai-szellemi erőre.

Azt gondolhatnánk, hogy ez egy viszonylag szűk réteg, ami eltűnőben van, tekintettel a rendszerváltás óta eltelt időre. Azonban ez sajnos nincs így: a dogmává szilárduló nézetek nemzedékről nemzedékre öröklődnek, immár alárendeltségében a politikai irányzatoknak. Természetesen születnek új elméletek is, a jól ismert sumér, japán, török, hun, stb. mellett, ám ezek is csak beállnak a sorba, ahol nem a tudományos értékítéleten van a fő hangsúly.

Példának hoznám az etruszk elméletet, melynek nagy visszhangja mutatja az új elgondolások iránti általános érdeklődést és konkrétan ezen elmélet viszonylagos népszerűségét az „alternatív nyelvészek” körében. Ez egyfelől lehetne örvendetes is, hiszen végre nem csak a sokszor cáfolt, de általuk mégis újra és újra elővett hun, török, sumér elméleteket erőltetik, hanem nyitnak más irányba is. Ám az, hogy pont ebbe az irányba, már korántsem olyan örömteli: ezek szerint nem nagyon tudnak (vagy, és ez talán még rosszabb) nem is akarnak kitörni dilettáns berkeikből, nem kezdenek párbeszédet a másik oldal képviselőivel, és nem törekszenek hibáik belátására. Pedig a megfelelő (ön)kritikával kezdődik minden tudományos, de általában véve minden emberi szerepvállalás.

Azért fűztem hozzá ez utóbbit, mert minden, a témával foglalkozó szakembernek, s remélhetőleg a laikusoknak is, könnyen belátható, hogy a dilettáns rokonítók döntő többsége, a korábban említett okokból kifolyólag, személyes világnézeti és politikai meggyőződése által inspirálva gyártja szakmailag tarthatatlan elméleteit. Ezért nevezzük őket áltudományosnak, nem pedig lenéző vagy becsmérő szándékkal (mint ahogy azt ők sokszor magukra veszik). Pusztán arról van szó, hogy egy szakmai kérdésbe nem szabad belevinni azon kívülálló elemeket. Egyrészt így nem kapunk egzakt és releváns eredményeket, másrészt maguknak mondanak ellen: mikor a finnugrizmus politikai gyökereiről értekeznek, ők maguk csempészik be saját, ellentétes szándékaikkal, meglátásaikkal azt egy tudományos vitába. Ebből adódóan aztán vitáról se nagyon beszélhetünk: az egyik oldal szakmai, a másik oldal (feltételezett, gyanított) háttértörténeti vagy már sokszor cáfolt szakmai érvekkel vesz részt. Egy ilyen meddő csatározásban nem csoda, ha elmergesednek az indulatok, hiszen senki sem akar engedni az igazából.

Sajnálatos tény, hogy az „akadémiai” vonal képviselői is elragadtatják néha magukat, nem pontosan vagy kellő elfogulatlansággal fogalmazznak, amivel kitűnő muníciót szolgáltatnak a másik fél számára. (Lásd pl. az *Etimologizálásból büntetőügy* című írást.)

Természetesen meg lehet érteni azokat a kutatókat, akik már belefáradtak ebbe a küzdelembe, és emiatt nem néha túllépnek azon a bizonyos határon. Ahogy DOMOKOS is írja: „Nem kellemes lépten-nyomon átkozódók kórusait, félnótások fenyegetéseit hallani!” (RÉDEI, 2003: 10.), s pont ezért volna szerintem fontos egy, kifejezetten ezen problémával foglalkozó munkacsoport megalakítása, akik egy megfelelő tankönyv, s általánosabban egy, az új kihívásokhoz jobban alkalmazkodó tanítási módszertan kidolgozásával segíthetnének a helyzetben. A legutóbbi Hungarológiai Kongresszuson, amit éppen Debrecenben tartottak, hangzott el ígéret egy ismeretterjesztő jellegű könyv megírására. Reméljük további sikeres lépések fogják követni! Ám nézzük meg kicsit konkrétan is, miért van égető szükség rá!

Kérdőíves kutatás

2006 őszén kérdőíves felmérést végeztem Debrecenben, általános iskolai diákok és tanárok, illetve egyetemi hallgatók körében. Kutatásom célja az volt, hogy fényt derítsek arra, melyik csoportban mennyire vannak jelen a dilettáns és tudományos nézetek, illetve ezeket honnan szerzik? Elsősorban arra voltam kíváncsi, hogy milyen rokonításokat ismernek, illetve melyeket ismerik el, mi alapján?

Felmérésem alapja a MATICSÁK SÁNDOR és DUSNOKI GERGELY által 2000 őszén készített felmérés volt, melynek hasonló célja, bár kissé más célközege volt (ők még csak tervezték az egyetemi felmérést, így csak általános és középiskolai diákok, illetve tanárok körében végezték el). Ők 137 fővel töltötték ki összesen, és elég lehangoló eredményeket kaptak. Ennek egyik fő oka az volt, hogy elég lexikális ismeretekre kérdeztek rá, így ezzel én nem is próbálkoztam. (Érte is őket emiatt kritika FEJES LÁSZLÓ, 2003 részéről, akinek írását én is figyelembe vettem.) A minimális, tartósan is megmaradandónak vélhető információkra koncentráltam.

Persze a szakmailag képzetesebb kitöltők igényeit is igyekeztem figyelembe venni, így végül én két kérdőívet készítettem: egy ún. szakmait, a magyar és/vagy történelem szakos tanárok és egyetemi hallgatók részére, illetve egy „normált” az általános iskolai diákok és a nem magyar és/vagy történelem szakos egyetemi hallgatók részére. Módszertani szempontból SZILASSY ESZTER tanárnő és az említett megelőző kérdőív készítésében közreműködő DUSNOKI GERGELY, illetve TAKÁCS JUDIT nézték át, ez úton is hálásan köszönöm segítségüket!

Igyekeztem minél nagyobb számban kitöltetni, hogy annál relevánsabb és valósághoz közelebb álló eredményeket kapjak, illetve statisztikailag is megfelelő legyen, azonban ez korántsem olyan egyszerű feladat volt, mint azt elsőre reméltem. Egyes iskolák, még az egyetem egyes szervei sem veszik jónéven a kérdőívezést, tartva esetleges negatív eredmények megjelenésétől velük kapcsolatban. Mivel szerintem a felmérés helye nem kell, hogy mérvadó legyen, így nem is közlöm, figyelembe véve az esetleges említett ellenérzéseket is. Más részről viszont sok segítséget is kaptam, melyek nélkül nem jöhetett volna létre kutatásom.

Mint írtam, két felmérést készítettem, egy „szakmaibbat” (értelemszerűen ez áll közelebb a korábbi MATICSÁK–DUSNOKI-féléhez), illetve egy lényegesen egyszerűsített, jobbra csak ikszelgetést igénylő laikusok által kitöltendő. A mellékletben mindkettő megtalálható.

Mindkettőben igyekeztem azért a legfontosabbakra rákérdezni, elsősorban a rokonítási ismereteket firtattam, a laikus esetében választásos alapon, a szakmainál pedig úgy éreztem, megengedhető a szabadon kitöltős forma. A lényeges elemre, miszerint honnan szerezték adott ismeretüket, a laikus esetében megint csak konkrétan rákérdeztem, alapvető választási lehetőségeket felajánlva, amit aztán szabadon kiegészíthettek. Szükség is volt a felajánlott válaszlehetőségekre, mert a szabad hozzáfűzések vagy elmaradtak, vagy többnyire vicces formát öltöttek.

Az esetleges többletinformáció részére a laikus kérdőív második oldala szabadon kitölthető lett, saját véleménnyel a rokonításról, de megtartva egyébként az előző oldal formáit. A harmadik kérdés a mintául szolgáló tesztből került át, úgy éreztem tanulságos lesz megvizsgálni, hogy a magyarság eredete mennyire fontos más nemzetek szemében, illetve a „Minél ősibb eredetű egy kultúra, annál értékeesebb?” kérdésekre milyen válaszok születnek hat év elteltével. Még egy apróságot említenék meg, amit mintegy beugratásképp helyeztem el a választható elemek között, ez pedig a kumcsari nyelv, ami tudtommal nem létezik. Arra voltam kíváncsi, hogy egy sohasem hallott nyelvről milyen véleménnyel lesznek, beismerik-e tudatlanságukat, vagy éppen reflexből elutasítják (mint azt egy nem túl régiben híressé vált szociológiai kérdőív esetében tapasztalták a kutatók).

A szakmai kérdőívben aztán több kérdés is van, ami megegyezik, vagy legalábbis hasonlít a 2000-ben feltettekre, mint például a genetikai és nyelvi rokonság kérdésének felvetése. Én azonban a kettő közötti különbség ismeretére kérdeztem rá, nem pedig már az értékelésére, mivel talán ez a leggyakoribb tévedése a laikus kutakodóknak a témában. A többi kérdés, úgy érzem, önmagáért beszél, igyekeztem az ismeretszerzés forrására történő többszöri visszakérdezéssel minél több választ biztosítani, több-kevesebb sikerrel. Egyedül a szakmai felmérés első kérdését szeretném még kiemelni, mivel a magyar és vagy történelmi végzettség ténye fontos szereppel bír, ugyanis a történelem szakos hallgatók az őstörténet kapcsán egyáltalán nem vagy csak felületesen találkoznak nyelvészeti ismertekkel, pedig ez perdöntő lehet. Ezen feltételezésemet

csak az homályosította el, hogy gyakran a magyar szakosok részéről is hasonlóan alacsony szintű tudást tapasztaltam...

Ám ne szaladjunk ennyire előre, nézzük magukat az eredményeket!

Azért dolgoztam alapvetően három, egymástól látszólag távol eső célcsoportban, mert valójában ezek nagyon is összefüggnek. Az oktatási rendszer három fontos részében vizsgáltam: a diákok, a tanáraik, és a leendő tanárok. Úgy vélem az ő tudásuk, ismereteik reprezentálják még mindig a lehető legmaximálisabban a társadalom általános felfogását a témáról, értem ezalatt, hogy kik, ha nem ők tudnak még mindig viszonylag a legtöbbet a konkrétan ezzel foglalkozó tudósokon kívül? A diákok valószínűleg sokkal több szakmai ismeretet már nem fognak szerezni a későbbiek folyamán, így válhatnak kiszolgáltatottakká dilettáns nézetek számára, míg a (leendő) tanárok felelnek a diákok ismereteiért. Gyakorló tanárként természetesen tudom, hogy nem lehet minden témakört egyforma felkészültséggel és sikerrel tanítani, és az ismeret átadása egyre inkább múlik a tanulók befogadóképességén, ám a tanárok általános felkészültsége a témában igenis iránymutató lehet. Az egyetemisták pedig, mint leendő tanárok (csak tanár-szakosakat vizsgáltam), szintén nem valószínű, hogy sokkal több ismeretet szereznének majd tanulmányaik befejezése után, így az ő aktuális tudásukat is tekinthetjük maximálisnak, s így tájékoztató jellegűnek ebben a vonatkozásban.

Az egyetemen tíz „szakos” (magyar vagy történelem) hallgatóval sikerült kitöltetnem a kérdőívet, mely a következő eredményeket hozta. A finnugor/uráli rokonításról mindnyájan hallottak, el is fogadják azt, s e mellett ismerik a tudománytalan kísérleteket is, elsősorban a törököt (4), és a sumért (4), illetve 1-1 fő a hun, egyiptomi, japán, latin, héber, akkád, svéd, német és orosz nyelveket is megemlíti. Forrásként elsősorban egyetemi jegyzeteket, különös tekintettel a *Bevezetés a finnugrisztikába* és az *Őshazaelméletek* tananyagát, illetve BÁRCZI-B-ENKŐ-BERRÁR, és HAJDÚ PÉTER könyveket nevezik meg. Szinte mindenkinél említésre kerül az internet, de elsősorban a tudománytalan oldalon. Egy fő említi a Duna Televíziót is, miszerint ott hallott a finnugor elméletről.

Tanítani csak a hivatalos álláspontot szeretnék, egy történelem szakos kivételével, aki bár nem fogadja el, de megemlítené a török rokonítást is. Amúgy a 10 főből 8 magyar, a maradék

kettő csak történelem szakos. Jellemzően ők informáltak kevésbé a rokonítás érveiről, de a magyar szakosok közül is csak hárman említik a szabályos hangmegfeleléseket.

A fogalmak elkülönítésében viszont egyenletesen jártasak, a következő megjegyzéseket teszik: „Nyelvi rokonság nyelvészeti, genetikai pedig biológiai fogalom.”; „Távol is állhatnak egymástól.”; „A nyelvi sokkal inkább kézzelfogható emlékekkel rendelkezik (szöveg-, szórványemlékek vagy az élő beszéd).” Az 5. feladat a, részére 3,9, míg b, részére 6,4 átlagpontoszámot adtak. Ez mutatja, hogy külső nézőpontból hajlamosak inkább lebecsülni, míg általában véve magasabban értékelni az eredetkérdést.

Ám nem csupán a szakos hallgatók lehetnek majd tanításuk után hatással a diákságra, hiszen elejtett megjegyzések, vagy sokadlagos kapcsolódások alapján más szakos tanárok is befolyásolhatják véleményüket (erről részletesebben lásd majd a diák felmérés eredményeit!). Másrészt diplomás értelmiségiként környezetük mértékadó tagjaivá válhatnak, még ha nem is tanári pályán helyezkednek el, így az ő ismeretük is érdekes a kutatás szempontjából (elég csak a dilettánsok között szép számmal található, végső soron ebből a csoportból kikerült „kutatóra!”).

A nem „szakos” hallgatók közül huszonketten töltötték ki, elég lehangoló eredménnyel. Értem ez alatt az általános iskolai eredményekre is jellemző érdektelenség visszaköszönését az egyetemi csoportokban. Nem szeretnék itt azon keseregni, hogy a mai egyetemistákat miért nem érdekli a témakör, de azt hiszem, ezt tényként kell kezelnünk. Látszik ez a hiányosan vagy sokszor direkt rosszul kitöltött kérdőíveken, amit betudhatunk a humorizálás szándékának. Az már megint más kérdés, hogy társaik munkáját is ennyire becsülik meg.

Itt már inkább dominál, hogy családi körből is hallanak információkat, véleményeket, nem csak az iskolában tanultak alapján alakítják ki véleményüket. Megjelenik a sajtó „szava” is, a *HVG Szellem* részére hivatkoznak (finnugor mellett), illetve Híradó, Fókusz, Magellán, sőt még David Attenborough és az Aktív is megjelenik, így nem igazán dönthető el, hogy melyik tekinthető komolynak?

Germánt rokonnak tartja kettő; szláv, román, ukrán, orosz, illetve brazil, angol, japán és kínai is megjelenik többször, hibásan. A finnugor, ugor és konkrétan az osztják is felsorolásra kerül 3-3 alkalommal a rokonok között, szinte kivétel nélkül a gimnáziumi és általános iskolás

nyelvtan-, s részben történelemkönyvekre hivatkozva. Údító kivétel a HUTTERER MIKLÓS *Germán nyelvek* című művének említése és az erre alapozott kizárása a francia és holland rokonításnak.

A törököt nem tartják rokonnak, de tud jövevényszavakról, illetve egy nyaralás során tapasztalt élményhez kötődő esetről is beszámol, miszerint ott elterjedt nézet a két nyelv rokonsága.

A kumcsariról nem tudják eldönteni, vagy nem tartják rokonnak (ez mondjuk biztató, mert a manysi szinte mindenkinek rémlik, tehát inaktívan, de megtalálhatóak az alapvető finnugrisztikai ismeretek), de csak egy fő írja le, hogy szerinte nem is léteznek.

A törököt többnyire elutasítják, a finnt elfogadják, három fő mindkettőt. A III. kérdés a részére elég alacsony, 3%-os átlagot, míg a b,-re már jobbat, 7,81-et kapunk.

Összességében tehát tisztában vannak az alapvető nyelvrokonainkkal, pusztán nem mutatnak érdeklődést ez irányba.

Négy történelem, egy magyar és egy magyar-történelem, tehát összesen hat „szakos” tanárral készítettem a felmérést, akik kivétel nélkül ismerik és elfogadják a finnugor tézist, mindamelllett, hogy ismerik az alternatív ideákat is. Figyelemre méltó, hogy az egy, kizárólag magyar szakos tanár említi külön, a finnugorokkal egy szinten az obi-ugorokat és a hunokat is rokonnak tartja. Ehhez képest az egyik történelem tanár is árnyaltabb választ ad, mikor kifejti, hogy nyelvészeti alapon a finnugor, míg genetikai, stb. alapon a török valószínűsíthető. Előbbire hivatkozási alapnak FODOR ISTVÁN: *Verecke híres útján* és BARTH ANTAL: *Magyar őstörténet* című műveit, míg utóbbi KISZELY ISTVÁN műveit hozza. Másutt VÁMBÉRY vagy a *tortenelem.lap.hu*, és a napi sajtó (*Népszabadság, Napló*), azon belül még az *Origo* és a *Múlt-Kor* internetes portálok kerülnek említésre.

A finnugor nyelvcsaládról többnyire ők is az egyetemi előadásokon, szemináriumokon hallottak, kötelező (szak)irodalomban olvastak (BÁRCZI–BENKŐ–BERRÁR, HAJDÚ ISTVÁN (sic!), PAPP ISTVÁN, FODOR ISTVÁN művei). A szakirodalmi periodikából a *Nyelvtudományi Közlemények*, ismeretterjesztőből pedig a *História* kerül terítékre. Alternatív elméletekből a sumér, szanszkrit, etruszk, japán, szittyia, kelta kerül szóba. Sajnálatos, hogy szintén magyar tanár

írja – remélhetőleg tévedésből – az el nem fogadottak közé a szamojédot, a *Wikipediára* hivatkozva. Ott viszont ilyen információt nemigen találhatott, pláne nem a szittyával egy kalap alá véve, ahogy ő írja. A dilettáns nézeteknél többnyire pontosabban meg nem nevezett újságcikkekre hivatkoznak, egyedül a *Kapu* folyóirat jelenik meg konkrétan. A könyvek közül KOMORÓCZY, PADINYI többször is szóba jön, illetve egyszer ZSIRAI is.

A nyelvi és genetikai rokonság kapcsán leírják, hogy nem feltétlenül esik egybe, ismerik a fő bizonyítékaikat is. Van, aki az íreket hozza példának, míg van, aki a genetikai elsőbbsége mellett tör lándzsát. Azonban a többség nem rangsorolja őket, legfeljebb tágabb-szűkebb kategóriának nevezi, de nem minősít.

Nyelvtörténettel, őstörténettel kapcsolatban az eddigieken túlmenően LÁSZLÓ GYULA kettős honfoglalásról szóló műve, DIENES ISTVÁN: *Honfoglaló magyarok*, GYÖRFFY GYÖRGY: *A magyarság keleti elemei*, CSORBA CSABA: *Árpád népe*, MAKKAY I.: *A székelyek*, illetve *Magyarrá lett keleti népek* című könyvei kerülnek terítékre.

Az állításokra adható skálás válaszok itt 4,2-öt, illetve 6,5-öt mutatnak.

Hét fő „nem szakos” tanárral sikerült kitöltetnem a kérdőívet, akik részéről elég felületes, hevenyészett válaszokat kaptam. Jól mutatja ez az érdektelenséget a téma, s talán általában véve a más tantárgyak irányába. Még így is megemlítésre került kétszer a japán és a baszk, illetve egyszer a sumér elképzelés. Volt, aki elfogadja a finn és török elméletet is (több, mint felük), és van egy fő, aki csak a törököt, jellemzően nagyra értékelve (maximálisan) a származás fontosságát. Amúgy a III/a, kérdésre 4,28-as, a b, részre pedig 5,57-es átlag jött ki.

Diákokkal a kérdőívből 167 darabot töltettem ki, több iskola több osztályában, ami közös, hogy általános iskola nyolcadik osztályos tanulóiról van szó. Ők ugyan tanultak már valamennyi idevágó ismeretet, de ez csekélynek mondható. Pont emiatt reméltem azt, hogy talán jobban fog dominálni az egyéb ismeretek aránya (pl. családtól, idősebbektől hallottak, itt-ott olvasottak).

Ez félig-meddig be is jött, hiszen a köztudatban, ha más nem, a Hunor–Magyar monda kapcsán viszonylag elterjedt törökös vonal elég számot tevően képviselteti magát, azonban ez többnyire jól megfér a tankönyvekben olvasott finn elmélettel. Jellemzően a különböző iskolai tankönyveket nevezik meg forrásokként (nyelvtan, irodalom, történelem, földrajz), illetve néha

egy-egy ismeretterjesztő újságot, ám érdekes, hogy tanárra is találtam hivatkozást a török rokonítás kapcsán. A családi/baráti befolyás aránya mégis viszonylag csekély, az is elsősorban „nagyamám mesélte, hogy az ő idejében jöttek az oroszok” szintű, tehát egyáltalán nem releváns.

Ez amúgy is nagyon jellemző, hogy ebben a korban még nincsenek tisztában ezekkel a fogalmakkal, a rokonságot gyakran keverik a szóátvételekkel (sváb, német, szláv említése), illetve viszonylag alacsony az érdeklődésük a téma iránt. Általánosnak mondható, hogy nem vették túl komolyan a válaszadást, ami nem meglepő, ha már az egyetemen is ezt tapasztaltuk.

Az a különbség, hogy itt még olyat is leírnak, mint pl. „az előbb mondta Ákos”, vagy pl. „etika órán szóba került Románia”, s azt szűrte le, hogy rokonok, akárcsak a szlovákok, mert „nagy-magyarország része volt.” Ide sorolják még a svábok, németek és szlávok egy részét, valószínűleg a szóátvételekre gondolva. Forrásnak a földrajz, történelem, nyelvtan tankönyvek és ismeretterjesztő folyóiratok mellett a történelem.lap.hu, a google.com, és a honfoglalo.hu is megjelenik a Híradó (!), Spektrum, National Geographic televíziós csatornák és műsorok, illetve a Kossuth rádió mellett. Kötelező olvasmányokat is találunk, a *Légy jó mindhalálig* miatt utasítja el egy kitöltő a német rokonságot, GÁRDONYI GÉZA: *Egri csillagok*ja alapján rokonnak tartják többen is a törököt, ám van éppen ellenkező nézet is: „Török? Ááá... teljesen más!”.

Ezen hozzáállásnak megvan az ellenkező előjelű megfelelője is, a finn rokonságra írja egyikőjük azt, hogy „alaptól”. Amúgy a finnről sokan a zene miatt olvastak, hobbiból.

A kumcsarit jó kérdésnek nevezik, de manysiról is volt, aki nem hallott még; iwiwen beszélt nyelvek közt viszont van, akinek rémlik kitalációm.

Összesített adatok a diákok túlsúlya miatt nem szerepelnek, értelmetlen lett volna, nem tükrözne értékelhető információkat a nem egyenletes kitöltési színvonal miatt.

A kérdőívvel úgy tűnik, nem sikerült megszólítani, vagy legalábbis szóra bírni azt a réteget, melyről prekonceptiómban feltételeztem a tudományos nézetekhez képest tapasztalható negatív hozzáállást. Ennek optimistább feltételezés szerinti magyarázata a csekély jelenlétük lehet, vagyis, hogy még nem igazán elterjedt jelenségről lenne szó. Lehet, hogy ez még tényleg így van, azonban a dilettáns irodalom mérete igen elbizonytalanító képet fest elénk. Másrésztől

jobb megelőzni a bajt, s a szemmel láthatóan nem túl hatékony nyelvtörténet-tanítást új alapokra kellene helyezni.

A kevésbé derülítő magyarázatom az, hogy a hivatalos forma (hiszen mégis csak kérdőívről van szó), esetleg elriasztotta véleményének kifejtésétől az esetleg más véleményen lévőket. Ennek kissé ellentmond, hogy a MATICSÁK–DUSNOKI (2003: 19-20. p.) kutatásban viszont találtak ilyen válaszokat. Így inkább előbbi tézisemet erősíteném meg, miszerint nem tömeges jelenségről van szó, ezért lehetséges, hogy egy ilyen viszonylag nagy létszámú kutatás során nem találkoztam igazán kirívó nézetekkel. Ám legalább ilyen fontos az az aspektus, ami viszont hamar nyilvánvalóvá vált számomra a felmérés készítése során, tudniillik a szinte teljes érdektelenség nemzetünk (ős)története iránt. És bár ennek pont az ellenkezőjét, az elvakult és mindent erre alapozó felfogást vagyunk hajlamosak elítélni a dilettánsok részéről, de ez a véglet sem helyes. Sőt! Talán pont ez az általános, gyakran a (szak)tanárok részéről is érezhető nemtörődömség sodorja a túlzott nacionalizmus irányába a fiatalokat (akik amúgy is hajlamosabbak a szélsőséges eszmék irányába elmozdulni).

Jó lenne megtalálni az arany középutat az említett két véglet között, hiszen hosszú távon csak ez eredményezhet helyes és pozitív viszonyulást önmagunkhoz, nemzetünkhöz s mind múltunkhoz, mind ez által jövőnkhez. Ám ne csak más szemében a szálkát!

Ma már magukat a kérdőíveket is másképp készíteném el, de a fő probléma nem velük volt, szerintem. Sokkal inkább a kitöltetés módjában, gondolok itt elsősorban arra, hogy nem egész osztályokban, még csak nem is komplett egyetemi szemináriumokon, hanem egyesével lett volna ideális, mivel a kitöltési morál jelentősen javul ez esetben. Még tanárok esetében is szükség lett volna arra, hogy személyes jelenlétemmel mindvégig inspiráljam a kitöltés folyamatát, talán így több értékelhető válasz született volna. Mindezeket abban a reményben írom le, hogy lesz majd olyan, aki szintén szívügyének érzi ezt a feladatot és ez esetben használható tanácsokkal szolgál nekik saját kutatása kivitelezésében.

Számomra azonban új kihívást jelentett, hogy – a kellő mennyiségű válasz híján – nem a kérdőívekre alapozva kellett tovább folytatnom vizsgálatomat. Még kellőképp fel nem térképezett területként az interneten néztem szét dilettáns nyelvrokonítás-ügyben.

Bevezető gondolatok az internetes kutatáshoz

Az interneten is igen sokan írnak, beszélnek a magyar őstörténetről, aminek kutatásában természetesen nemcsak a nyelvészet játszik fontos szerepet. Azonban nagyon jellemző a nép és a nyelv fogalmának összemosása, szinonimaként történő használata, mely végső soron ahhoz vezetett, hogy az összes egyéb tudományterület bizonyítékait is a nyelvészetileg hivatalosan elfogadott finnugor elméleten kéri számon. Azonban ez a stúdium nem is képes mit kezdeni genetikai, néprajzi, stb. érvekkel, hiszen nem foglalkozik (nem is foglalkozhat) mással, csupán a nyelvvel, jelen esetben elsősorban a nyelvtörténettel. Ennek ellenére rendszeresen támadják meg minden irányból, az „egyedüli üdvözítő elméletnek” nevezve (amit persze meg kell dönteni), holott magáról sosem állított ilyeneket. Ez az ellentmondás, illetve az alaphelyzetből adódó párbeszéd-képtelenség már RÉDEI számára is igen gyakran felmerülő, s mindezidáig úgy tűnik, hogy megoldatlan probléma.

Mivel egyrészt nem áll szándékomban korábban leírtak ismétlése, illetve ez egy nyelvészeti tárgyú dolgozat, ezért igyekeztem a valamilyen szinten nyelvészeti érvekkel operáló írásokat, megszólalásokat kiemelni, vagy legalábbis azokat, melyek kompetensnek érzik magukat a témában. Mondom, sajnos sokan szólnak hozzá anélkül, hogy saját tudományterületükről lenne szó, gyakran csak érintőlegesen említik a grammatikai elképzeléseiket, ám azt egységben képzelik el minden egyéb kutakodásaik eredményeivel (ami még nem feltétlenül volna probléma), azonban az így keletkező elméleteiket a tudományos nyelvészet elért eredményeivel és azoknak képviselőivel állítják szembe, igen támadó hangnemben. Mindezek miatt éreztem szükségét, hogy minél több, a témához kapcsolódó véleményt összegyűjtsek és próbáljam felvázolni fő vonulataikat, a csomópontokat, melyek körül kirajzolódhatnak a rájuk adható helyes és hatásos reakció körvonalai.

Természetesen abban az esetben, ha korábban már reagáltak rájuk, csak megemlítem őket, de ezek megemlítését is fontosnak tartom számba venni, hiszen ebből lehet látni, az interneten mely, korábban a nyomtatott sajtóban is megjelent írások jutnak újabb megjelenési lehetőséghez,

illetve lehetőség lesz összevetni, mennyire jelent új terepet ez az (ál)tudományos (szak)irodalom szempontjából.

Persze az vesse az első követ, aki maga is kiállja a tudományosság kritériumait. Nem is szeretném úgy kritizálni ezt az új médiát (nem is áll szándékomban), hogy nem egzakt módon állok hozzá. Ennek azonban pont a dolgozatom bevezetőjében leírtak jelentik a korlátot: nem beszélhetünk még kialakult tudományos (vagy akármilyen) protokollról az információs szupersztráda esetében, így saját kutatásom kapcsán is alapvető módszertani problémákkal kellett szembesülnöm.

Ezeket igyekeztem úgy feloldani, hogy közben alkalmazkodjak a másik általam kitűzött célhoz: annak vizsgálatára gondolok, hogy az internet használata hogyan viszonyul a hagyományos iskolai tananyag-átadáshoz (a téma létjogosultságát hirdeti a FEJES LÁSZLÓ által 2001 őszén az ELTE Finnugor Tanszékén tartott „*Finnugrisztika az interneten*” című kurzus is). Ugyanis egyre több ember használja ismeretszerzési célra, és ezzel párhuzamosan egyre több diák használja tankönyvek helyett tájékozódásra. Ennek veszélyeiről már írtam, és pontosan ennek szellemében próbáltam egy reprezentatív kutatást végezni, hogy a diákok milyen források alapján informálódhatnak? Mivel azonban viszonylag elenyésző vagy túlságosan triviális adatot szolgáltatott ennek kapcsán, így saját szempontokat kerestem vizsgálatához.

Tudom, hogy nem lehet teljességre törekedni ebben a kutatásban, hiszen igen nagy számban jelennek meg ilyen természetű művek, s talán nincs is szükség az összes kritikájára. Én azért megpróbáltam minél nagyobb merítéssel dolgozni, hogy minél inkább megfeleljek egy tudományos kutatással szemben támasztható elvárásoknak. Másik ilyen tényező az ismételtetés kritériuma, ami különösen nehezen számon kérhető egy ilyen aktívan és folyamatosan változó közeg esetében, mint amilyen az internet.

Mindezeket figyelembe véve arra a következtetésre jutottam, hogy egy diák szemszögéből próbálom meg modellezni a keresést, és azt vizsgálom meg, hogy így milyen írásokkal találkozhat. Feltételezésem az volt, hogy mondjuk iskolai feladatként a magyar nyelv rokonságáról kell beszámolót, vagy házi feladatot írnia. Ez alapján a keresési kulcsszavak a következők lettek: „magyar nyelv rokon”. Második lépésként kiválasztottam a talán legismertebb internetes keresőt, a google.com-ot, pontosabban annak magyar nyelvű változatát.

Itt egyszerűen beírtam a keresett kifejezéseket, majd az így kapott listát szisztematikusan átvizsgáltam. A vizsgálat során a következő kérdésekre fókuszáltam:

1. Az adott honlapon a magyar nyelv finnugor/uráli rokonsága mellett vagy ellen érvelnek?
2. Ezen érvelésnek milyen a tudományos színvonala, elsősorban nyelvészeti szempontból?
3. A felmerülő nyelvészeti bizonyítékok mennyiben relevánsak, pontosak?
4. Az adott honlapon milyen egyéb írásokat, információkat találunk még?
5. Milyen külső hivatkozásokkal dolgozik az adott szerző?

Az egyes kérdésekre adott válaszoknál a következőkre figyeltem:

1. Első pillantásra nyilvánvaló-e az írás elkötelezettsége valamelyik irányba, hiszen ha csak burkoltan, vagy rejtetten fogalmaz meg mondjuk áltudományos elkötelezettséget, miközben látszólag releváns a feltételezett dolgozat megírása szempontjából, akkor ügyesen manipulálhatja a diák véleményét, szemléletét. Persze ennek előfeltétele az, hogy tényleg az adott témáról szóljon, ne csak érintőlegesen említse azt. Ez utóbbi esteket is leírtam ugyan, de azt inkább a 2. és 4. pontok alapján.
2. Itt elsősorban arra gondolok, hogy szakmai, laikus vagy dilettáns írásról van-e szó, ismeretterjesztő vagy magasabb célokat szolgál és hogy ezeket mennyire éri el?
3. Ez a pont lényegében a RÉDEI (és már sokan mások) által is felvállalt, többnyire hálátlan feladat, miszerint a téves és rossz adatokat, következtetéseket, stb. korrigáljam. Azért mondom, hogy hálátlan, mert nagy valószínűség szerint a címzetthez nem jut el (vagy ha el is jut, nem sok eredménnyel kecsegtet, sőt! gyakran pont fordított hatást vált ki, mint vártuk), a feltételezett laikus diák pedig szintén nem nagy valószínűséggel fogja kritikáimat is olvasni az adott honlapok mellett.
4. Ezen háttér-információk és kapcsolódó anyagok kapcsán próbálom rekonstruálni azt a szellemi-kulturális környezetet, ami az írásokat inspirálta. Különösen fontos számomra ennek tanulmányozása, hiszen egyik prekonceptióm az, hogy egy szubkultúrához (is) köthető jelenségről van szó, mely ugyan nem kizárólagos jellegű, de szerintem igencsak meghatározó tünet. Mellesleg ezen viszonyok megértése segíthet hozzá a probléma hatékony kezeléséhez is. Természetesen egy nyelvészeti szakdolgozat keretein belül nem folyhattam bele ebbe az inkább szociológiai kérdéseket feszegető irányba, de úgy érzem,

legalább irányjelző táblákat kell kiraknom a témát más szempontból esetleg továbbgondolók számára.

5. A külső hivatkozások alatt nem elsősorban a vizsgált szerző szakirodalmi informáltságát értem (hiszen azt az 1-3. pontok alapján már vizsgálom), hanem az internetes oldalakra jellemző hivatkozásokat, az ún. linkeket, melyek az erre az információhordozóra jellemző keresési-kutatási módszert, az ún. szörfölést teszik lehetővé. Ezen linkek milyensége nagyban meghatározza egy honlap minőségét, mutatja készítőinek (kulturális-szakmai-egyéb) kapcsolatait, és tartalmazhatnak tudományos hivatkozásokat is, persze. Ennek megfelelően alakítottam ki a kutatást bemutató rész sorrendiségét, illetve annak jelölési rendszerét: az eredeti keresésre talált honlapokat az eredeti sorszámzásnak megfelelően tárgyalom, de az egyes linkeket azokon belül veszem sorra, hiszen ez áll legközelebb az eredeti modellhez (ti. egy diák keres tananyagot interneten, és az egyes felbukkanó lapokról tovább és tovább – vagy esetleg majd vissza és vissza is – lép, amíg használható információkat nem talál). Ezeket alpontokban jelölöm tehát. Abban az esetben viszont, mikor egy honlapon belül több témába vágó írás is található, az áttekinthetőség, érthetőség és követhetőség érdekében nem teszek ki külön sorszámot, hanem egy sorszám alatt veszem sorra az összes cikket.

Az általam végzett kutatás időpontja 2007 decembere és 2008 januárja volt, a keresésre adott találatok, az elemzett írások tartalma erre az időszakra vonatkozik. Az azóta (és előtte is) bekövetkezett esetleges változtatásokat az internet jellegéből adódóan nem áll módomban rögzíteni. Másrészt úgy gondolom, hogy így sikerül hiteles és viszonylag átfogónak tekinthető képet adnom a téma internetes jelenlétével kapcsolatban.

Az internetes kutatás

1. Moonshadow.hu

Várakozásaimmal ellentétben a keresés során elsőként megjelenő honlap a tudományosan elfogadott álláspontot propagálja, ráadásul ezt viszonylag magas színvonalon teszi, hiszen a rokonság bizonyítékai között megemlíti a szabályos hangmegfeleléseket, az alapszókinccs közös kellegét, a rokon szavak jelentéskörének hasonlóságát, a nyelvtani eszközkészlet hasonlóságát és a segédtudományok (régészet, antropológia, néprajz, stb.) bizonyítékait. Ezeket részletezi is, hoz rájuk példákat, így a határozók irányhármasságára, illetve a közös nyelvtani rendszerre (agglutináló) is. A szinkrón és diakrón szemlélet összehasonlítását adja, s ami talán a legfontosabb: kihangsúlyozza a genetikai és nyelvi rokonság közti különbséget.

Az írás hátrányaként felróhatjuk, hogy sajnos a nyelvtani rendszerek kapcsán nem egyértelmű: ezek azonossága tényleg fontos támpont, ám közel sem kizárólagos bizonyíték! Ha más nem, az ural-altáji rokonítás kapcsán érdemes volna ezt megemlíteni, és egy kifejezett ellenpéldával is hangsúlyozni (mondjuk az angol és a német összevetése). Van még egy félreérthető mondat: „Az obi-ugor nyelvek [...] a magyarral ellentétben nem rendelkeznek írásbeliséggel.” Azt hiszem magától értetődő, hogy az ilyen – még ha akaratlan – fordítások milyen veszélyesek is tudnak lenni.

Összességében informatív, elfogulatlan és lényegretörő a SEDI néven publikált rövid cikk. Maga a *moonshadow.hu*, ahol ezt az írást találtam, egy elsősorban ezotériával és mitológiával foglalkozó közösségi oldal. Ez egyből látszik jellegzetes megjelenésén, az alternatív tudományokhoz köthető szimbólumhasználatán és az oldal felosztásán, a részeknek az elnevezéseiben, illetve a tagok választott megszólításain. Ennek ellenére az akadémiai tudományosság irányába nyitott közegekről beszélhetünk, mivel az a horror-, fantasy- és egyéb könyvkritikákon kívül számottevő történelmi (80 darab), irodalmi (10) és nyelvészeti (10) írást is találunk, az átlagostól kissé magasabb színvonalon (pl.: A groteszk látásmód ÖRKÉNY ISTVÁN műveiben, Az intertextualitás jelenségeinek értelmezése irodalmi és nem irodalmi szövegekben,

stb.). Bár elég jól behatárolható a közösség érdeklődési köre, az oldalra felkerülő írások tág látókörűek és összességében a hivatalos tudományosság mellett teszik le voksukat.

2. Alternatív elméletek a magyar nyelv rokonságáról

Az írás címe azt sejtetné, hogy itt már problémákba ütközünk, ami csak részben igaz. Ugyanis ez a szócikk tárgyilagosan tárja elénk a finnugor elmélettől eltérő nézeteket, hangsúlyozva azok el nem ismertségét: „Az általánosan elfogadott nyelvészeti álláspont szerint a magyar nyelv az uráli nyelvcsaládba, ezen belül a finnugor nyelvek közé tartozik. A finnugor nyelvrokonság elmélete jelenleg a Magyar Tudományos Akadémia – és szerinte a világban a tudományos közélet – által elfogadott nézet. A magyar nyelv rokonságára vonatkozóan ezen kívül több alternatív elmélet is létezik; ezek többségét azonban a szakképesített nyelvészek áltudományosnak minősítik.”

Ennek megfelelően sorra veszi a jelentősebb mai feltételezéseket, majd kritikával is ellátja azokat. Sajnos elég rövid terjedelmű az írás, a viták történetiségéről csupán pár sort közöl (az ugor-török háborút említve meg), de az egyes rokonítási kísérletekről (Magyar-türk/turáni, Sumer-magyar, Az ősnyelv elmélete, japán-magyar) is viszonylag röviden ír. Inkább hivatkozási rendszere érdemel említést, mely sok további honlapra irányítja az érdeklődőt. Összefoglalásképp ezt teszi hozzá: „A magyar nyelv rokonságára vonatkozó többi elméletet, mivel érvek nincsenek összhangban a nyelvtudomány bevett módszertanával, a nyelvészek többsége szintén elveti, s a finnugor elmélet ellenzői közül sem mindenki támogatja őket. Ez a tény is jelzi, hogy a nyelvtudományról való ismeretterjesztésnek még igen nagy szerepe van az elkövetkezendő évtizedekben, hogy ki-ki maga is eldönthesse, mely érvek szerepelhetnek a tudományos értelemben vett nyelvészet eszköztárában, és melyek nem.” Az itt leírtakkal teljes mértékben egyetértek.

Még a következő menüpont is szimpatikus, „*Válaszok a bírálatokra*”, ám amit itt olvashatunk, némi aggodalommal tölt el: „DR. RÉDEI KÁROLY nem csak »délibábos nemzettudatból« táplálkozó írókat bírál, hanem tudományos fokozatú történészeket, nyelvészeket is. Érdeemes megismerni az általa alkalmazott módszereket, hogy képet alkothassunk arról, ami ezen a téren történik ma a »tudomány« nevében.” Az egyértelmű negatív kicsengéssel van csupán problémám, nem az eltérő vélemények ütköztetéséről.

2.1. Bakay Kornél: Magyarnak lenni: Büszke gyönyörűség!

BAKAY KORNÉL fenti című gyűjteménye található ezen a címen, ám a honlapon (www.tttweb.hu) több más témába vágó írást is lelünk, ezért annak egészét fogom most áttekinteni. A 2007-ben egyébként az év honlapjának választott page az alternatív tudományoknak szenteli magát, mint arról neve, a Titkos Tudás Tárháza is árulkodik. Mint azt magukról írják, „A TTTweb egy dinamikusan bővülő tudástár és közösségépítő portál [...] célja, hogy ingyenesen és igényes keretek között minél több érdekes és hasznos információt juttasson el az emberekhez.” Ezt olyan területeken teszik meg, mint UFO-kutatás, parapszichológia, ezotéria, kitalált középkor és a magyarság.

Mivel ezen hivatkozáson keresztül jutottunk ide, kezdjük BAKAY KORNÉL cikkeivel! A *magyarnak lenni: büszke gyönyörűség!* összefoglaló cím azt a tartalmat vetíti előre, amire az adott érzelmi alapú fogalmazás alapján számítottam is: Sajnos még mindig emocionális alapon közelíti meg a témát a szerző, akit pedig már RÉDEI KÁROLY (2003: 79-80.) is kritikával illetett *Hogyan lettiünk finnugorok?* című írása kapcsán (ez egyébként itt is szerepel). De lássuk, miket találunk itt és most!

Az *Egy magyar históriás önarcképe* című első írása korábban már megjelent a nyomtatott sajtóban is (*Polisz* 64/2002, 3-9. - Magántörténelem. *Kráter*, Pomáz. 2002, 11-20), és ezen megjelenés helye (a szám Magántörténelem címére gondolok) némi magyarázatot ad arra nézve, miért is ilyen személyes ez a cikk: lényegében saját életének meghatározó eseményeit mondja el, mesélős életrajz formában, a tudományhoz csak ebből a szempontból kapcsolódik. Ezt azért találtam fontosnak, mert szerintem nagyon tanulságos, hogy milyen élmények-események hatására ír valaki ebben a témában. BAKAY régészkarrierjének megbicsaklása, ennek politikai okai; illetve ezt megelőzően szoros kapcsolata LÁSZLÓ GYULÁVAL sok mindent megmagyaráz felfogását illetően, de beszéljen ő maga: „A családtól elszakadva, magányosan és a hivatalos körök által megvetve vagy semmibe véve sem változtattam azonban az életelvemen: tovább kell munkálkodnom azokért a célokért, amelyek hétéves koromtól éltetnek. Lassan rájöttem arra is, hogy a szellem ereje elpusztíthatatlan és legyőzhetetlen. Nem sokat számít a cím és a rang, hiszen valójában a tudományt nem lehet minősíteni s legkivált nem lehet fokozatokba gyömöszkölni, amiért azután még illetményt is fel lehet venni. Csak maga az alkotás értéke számít, legyen az tárgyi vagy szellemi. Csak a felhalmozott szellemi kincsek ápolása és gyarapítása a fontos

minden nép számára, de számunkra, magyarok számára, különösen, hiszen mi valóban mások vagyunk, mint a többiek. Nem többek, nem kevesebbek, de mások. Máshonnan jöttünk, mások a hagyományaink, más a nyelvünk, az ősi írásunk, más a művészetünk az irodalmunk, más génpárok határoznak meg bennünket.” Úgy vélem ezen gondolatmenet, főleg a kifutása jól elénk rajzolja azt a szellemi hátteret, ami BAKAYt inspirálja.

A következő írás, *A történetkutató sorsa Magyarországon*, sem távolodik el ettől a csapásvonaltól: azt a traumát ismerteti személyes hangnemben és szempontból, ami mindenki számára megrázó volt, a kommunista diktatúra kiépülését. Azonban ő arra a következtetésre jut, hogy minden, e szakaszhoz kapcsolható akadémiai kutatás is kidobandó az ablakon, vagy legalábbis erre tesz utalást: „A MTA a hatvanas évek derekától kiemelt pártellenőrzés alatt állt, különösen megbízható marxista főtitisztviselekkel az élén. A MTA elnökeinek névsora (1830-tól napjainkig) önmagában jelzi a változásokat: gr. Teleki József, gr. Dessewffy Emil, báró Eötvös József, Lónyay Menyhért, Trefort Ágoston, báró Eötvös Lóránd, Berzeviczy Albert, József főherceg, Kornis Gyula, Kodály Zoltán (1946-1949), Ruzsnyák István, Erdey-Grúz Tibor, Szentágothai János, Berend T. Iván, Kosáry Domokos, Glatz Ferenc és Víz E. Szilveszter. Berend T. Iván (1930), Köpeczi Béla (1921), Kosáry Domokos (1913), Glatz Ferenc (1941) személyére elég hivatkoznunk. Mindegyikük dogmatikus szemléletű, jobbára marxista szellemiségű ember, akik jelenleg is igen komoly befolyással rendelkeznek. Sajátságos, hogy az egyik legfőbb céltáblájuk a nemzeti tudományok, kivált a történelem igazi nemzeti képviselői. Különösen vad dühvel támadják azokat, akik a hivatalosan elfogadott, egyedül üdvözítő őstörténeti dogmát: a finnugor származás és rokonság-elméletet nem fogadják el, illetve azt bírálják.” Laikus olvasó számára amúgy ez a holtpont, hiszen mindkét oldal ugyanazt állítja, ugyanazokkal a vádakkal illeti a másikat. Hogy mégis miben különbözik a magas tudomány az alacsonytól, a következőkben kapunk választ!

„HÓMAN BÁLINT hangoztatta s az ő korholó szavait fűjták fel az 1945 utáni történészek, s kezdték a magyar őstörténetet is nemzeti pótszernek nevezgetni (VÁSÁRI ISTVÁN). Nem vitás, jogos volt és maradt az aggodalom, a féltés, a felkészületlen, a hozzá nem értő önjelölt laikus kutatók káros tevékenysége miatt. Erről 1930-ban így írt HÓMAN BÁLINT: »A laikus nem a tudományos módszer eszközeit használja és nem a tudományos igazságkeresés szempontjait tartja szeme előtt. Ítéletében a tudománytól távol álló szempontok, politikai pártállás,

felekezeti, kozmopolitizmus, internacionalizmus, rosszul értelmezett hazafiság, hírlapi olvasmányok és más egyéb tényezők befolyásolják s mindezek felül a már említett a priori ítéletek...« (HÓMAN id. mű 350. oldal).

A szakembereknek ez az aggodalma azonban nem keverendő össze a kihirdetett dogmák ellen tudományos módszerekkel fellépő, komoly tudású kutatók megalázó kirekesztésével és agyonhallgatásával. Amióta magam is felléptem a történettudomány jó néhány dogmája, közmegegyezéssel elfogadott közhelye és tudatos ferdítése ellen, engem nemes egyszerűséggel »vad forradalmárnak« neveznek még azok is, akiket ifjú koromban barátaimnak véltem és szívvel-lélekkel támogattam, akár kutatóintézetbe kerülésükben, akár az egyetemi régész-képzésükben. S miért? Azért, mert nyíltan vállaltam és vállalom a fajtám szeretetét. Azért, mert nem lelem örömet olyan ún. adatok gyűjtögetésében, amelyek ránk nézve rágalmozóan negatívak vagy alap nélkül sértőek.”

Nos, alapvetően igazat állít, bár ezt is csak HÓMAN nyomán. Viszont azt feltételezni, hogy bizonyos őstörténeti adatok „fajtánkra” nézve bármilyen pozitív vagy negatív hatással vannak, jelzi, hogy szilárd szakmai elhatározás helyett érzelmi töltet is van ténykedése mögött. Természetesen ez sem baj, viszont, hogy felülkerekedik, az már nagyon is súlyos hiba és veszélyes következményekkel járhat.

Abban megint csak egyet kell értenem vele, hogy „Napjainkra általánosnak mondható az ún. átlagember teljes közönye a múlt iránt, kivált a nemzeti tudományok, a történelem és az irodalom területén.” Azonban ezt (is) így folytatja: „A szakma tevékenysége többnyire lélektelen, adatgyűjtésben merül ki, a futtatott szakemberek gyakorlatilag elfogadott panelekkel dolgoznak, lényegében egymás között leveleznek és tetszelegnek. A szobatudósokká törpült történeti antikváriusok (HÓMAN BÁLINT kifejezései) hovatovább csak egymás meggyőzésével bíbelődnek s a másként gondolkodó, más eredményekre jutó társaik megbélyegzését tekintik elsőrendű feladatuknak.” Szemmel láthatólag nincs tisztában az alapvető tudománytörténeti irányzatokkal, ezért nem értheti miért is olyan fontos az aprólékos kutatómunka, az általa lebecsült adatgyűjtés. Persze sokkal kecsesetebb elméleteket gyártani (az idők folyamán jelentős mértékben torzult vagy épp bizonytalan eredetű) mondák vagy más hasonló, fél információk alapján. Elvégre, ha ő a tudományos elkötelezettséget kéri számon az ideológiaival szemben, nem árt magába néznie sem. Régészként nyilatkozik minden kapcsolódó tudományterületről, így a nyelvészetről is,

melyhez nem ért. Mi ez, ha nem ugyanolyan ideológiai indíttatású elhajlás, ferdítés, melyet ő is számon kér sokakon? Ez természetesen nem zavarja őt, hiszen a nemzeti ideológia mindent szentesít, szemben a marxistával, jóllehet tudományos szempontból egyik sem szabadna, hogy meghatározó szerephez jusson. Innen kezdve kifejezetten személyeskedés és neves kutatók személyes múltjában, diktatúra alatti kényszer-kijelentéseiben történő vájkálás, mely ugyan morális kérdéseket felvethet, de korántsem bizonyít semmit. Végezetül:

„Számos dolgot nem ismerünk a múltból, mert a rendelkezésre álló források gyérek és gyakran nem egyértelműek, ezért szükségszerűen feltevésekkel és hipotézisekkel kell dolgoznunk, amelyeket azonban időről-időre át kell értékelnünk, mert új adatok váltak ismertté, mert új összefüggések tárultak fel. Ha egy tudományos hipotézist támadhatatlan tabuvá nyilvánítanak, mint például a magyarság finnugor eredetének teóriáját, az egyértelműen azt jelenti, hogy az adott témát kirekesztettük a tudományos vizsgálatok köréből! Ha egy új hipotézist nem szakkritikával illetnek, hanem személyeskedő, otromba vagdalkozásokkal bunkóznak le, szinte bizonyosak lehetünk abban, hogy az új feltevés megalapozott.” Egyrészt a finnugor-elmélet nem dogma, hanem csupán eddig tudományosan meg nem cáfolt, legvalószínűbb teória. Az, hogy egyesek ezt nem így érzik, feltételezésem szerint sokkal inkább köthető személyes, kultúrtörténeti-ideológiai, stb. okokhoz, mintsem a tudományos kutatások világához. A továbbiakban is ezt szeretném bizonyítani!

Azonban vegyük még végig BAKAY többi írását is! *A tudomány és minősítése* (Megjelent: a *Kapu* 1999/9: 22-23. és „*Kiálts teljes torokkal*” Budapest, Polár. 2000, 497-499.) lényegében az Akadémia ellen intézett támadás, úgy tűnik, nem tud kitörni ebből a témakörből. Ír még HERBERT ILLIG: *Das Erfundene Mittelalter die Grösste Zeitfälschung der Gesichte* című munkájának ismertetése és kritikájáról is (Megjelent: *Kapu* 2003/4: 24-28.), kellemes csalódásként fantazmagóriának minősítve ezt a lehetetlen elméletet. Viszont *A magyarság és Európa* (Megjelent: *A magyarság és a Kelet. Őstörténeti konferencia*. Budapest. MVSZ, 2004, 22-23.) újabb merész kijelentéseket tartalmaz: „Mind nyelvészetileg, mind régészetiileg, mind a DNS-vizsgálatok, mind pedig az írott források alapján határozottan elvethető a hivatalosnak tekintett finnugor származás-elmélet, valamint az ún. örökös vándorlás tudománytalan és primitív teóriája. A magyar nyelvet beszélő népek számos népelnevezés alatt szerepelnek a forrásokban: szavárd (szabír), hunugur, türk, badzsgirt (baskír), kazár, madzsar, magyar, hungar. S ez az

egykor jelentős lélekszámú nép Közép-Ázsia és a Kaukázus térségéből települt át a Kárpát-medencébe, több hullámban, ám nem idegen jövevényként, hanem az itt élők között található ősrokonok testvérnépeként.

Ez a körülmény teszi érthetővé a székely-kérdést, a kárpát-medencei honalapítás alapvetően békés jellegét, de azt a rendkívül éles ellenérzést is, amelyet Európa népei éreznek a magyarokkal szemben. Az új magyar őstörténet politikai és nemzetstratégiai kérdés is, kivált a legújabb Európa új korszakában és megváltozott viszonyai között.”

Őstörténet-kutatásunk jelen állapotáról (Megjelent: *A honfoglaló magyarság állama, kultúrája és az ősi vastermelés. II. konferencia.* Somogyfajszi, 1998, 19-20.). Kitűnő példa és igazolás a politikum tudományba keverésére:

„A nem szakemberek előtt is nyilvánvaló, hogy az őstörténet mindenhol stratégiai és nemzeti tudomány s ennél fogva mind a művelői, mind pedig az olvasói vagy résztvevői számára adott a kötődésből következő érzelmi viszonyulás és a pártosság. Ez egyáltalán nem ellentétes a tudományossággal, bármennyire is ezt akarják sugalmazni és elhíttetni a néhány évvel ezelőtt még magukat büszkén marxista történészeknek nevező „mérvadó szakkollégák”. A történelem célja kezdettől a megismerés, a történettudományé viszont szűkebben a MŰLT megismerése. Így tehát mindazok, akik a magyar nép őstörténetével foglalkoznak, lényegében akaratuktól részben függetlenül, két nagy csoportra oszlanak. Az egyik csoport képviselői az ún. tárgyilagos, érzelmentes és a nemzetével szemben el nem kötelezett »hivatalos és mérvadó irányzat« hívei közé tartoznak, akiket röviden és az egyszerűség kedvéért ma finnugristáknak nevezhetünk.

A másik csoport tagjai tudatosan vállalják, hogy a történész is kötődik népéhez és országához, elutasítják az internacionalizmus és a szélsőséges liberalizmus minden válfaját és vállalják, hogy az őstörténetünkért folyó küzdelemben helye van a józan pártosságnak. Ugyanakkor mindez nem jelenti és nem is jelentheti a tudománytalan nézetek elfogadását és a teljesen képzetlen emberek által kiagyalt nézetek terjesztését. Azt azonban, hogy mi a tudományos és mi a tudománytalan, egyáltalán nem az határozza meg, hogy ki vall más nézeteket, mint a mérvadó akadémista vonal képviselői s az sem, hogy kinek milyen címei és rangjai vannak. Ez utóbbiakat ugyanis általában, az egy csoportba tartozók szokták egymásnak adományozni.”

Ilyen és ehhez hasonló kijelentéseket olvashatunk a többi írásban is: *A kihirdetett magyar őstörténet alkonya* (Elhangzott Győrben, 2004. január 22-én); *Finnugor gyökereink? Őstörténetünk és nyelvünk erőszakos finnesítése ellen, I-II. rész* (Megjelent: *Kapu* 17/2004/2: 35-38-41); *A magyarság múltja és jövője a Kárpát-medencében* (Megjelent: *Kapu* 15/2002/4: 19-21.). Ezeket már fölöslegesnek érzem részletezni, hiszen RÉDEI (2003: 79.) is írt róluk kritikát. Csak még egy dolgot emelnék ki az utolsó írásból, ami jól mutatja valóságtól való teljes elrugaszkodást: „a magyarság a kárpát-medencei hazáját a vést jósló XIX. század utolsó harmadáig tömegesen soha el nem hagyta s oly erős nemzeti karaktere és jelentős lélekszáma volt, hogy minden beköltöző vagy itt talált népcsoportot békésen asszimilált, nyelvileg is magába olvasztott! Nem merült fel igazán még a törökvész idején sem, hogy fussunk el hazánkból és másutt próbáljunk szerencsét. A Kárpát-medence szent földje nemzedékek rengetegén keresztül elvárásolta és öröklődő sejtjeinkbe zárta a hazához való hűséget, a kárpát-medencei teljes hazához való hűséget.”

A következő szerzőtől, KISS DÉNEStől egy cikk mellett egy egész könyv is szerepel elektronikus formában (e-book). Kezdjük a rövidebb írással! *Az Ősegy titka és hatalma avagy a magyar nyelv tana* (sic!) című (műfaját tekintve inkább) esszé a naiv szóeredeztetés mocsarába visz minket (egyébként könyv formában a teljes szöveg is megjelent, 1985-ben, DÜMMERTH DEZSŐ előszavával; ebből az első fejezet került fel ide). Metodikáját már az első pár sor is jelzi a problémafelvetésben: „A lényegét tekintve minden nyelv benne van minden nyelvben! Ah! . . . Óh ~ . . . Jaj ! Juj ! . . . Sorolhatnánk még száz érzelmi-indulati szót, amely egyetemes, nem szólva a nevetés, hahotázás, hangutánzás rokonérzelmű szavairól. Dehát az egyetemes hangtörvények miatt is igaz ez, valamint az ok-okozati összefüggések - logikai - volta sem engedhet mást. Azonban mintha a magyar nyelv az ősi fogalmi - fog: szájban, azzal fog-unk, szorítunk, majd kezünkkel, stb. - összefüggéseket, mintha feltűnően jobban és erőteljesebben, látványosabban őrizte volna meg, a hangzók - főként mássalhangzók kemény-lágy értelmezhető stb., kapcsolataival - ezeket az összefüggéseket, mint a legtöbb nyelv?!

Legalább annyi a kérdés e munkában, mint a válasz - a fele-let? -, ezért talán fel-es-leg-es nincs - nem lehet - benne, mert a jó kérdés egyrészt tartalmazza a vál-aszt (vál-o-gat-hat-unk!), vagy annak lényegét. Annál is inkább hiteles e kijelentés, mert maga a nyelv a fel-e-let s azon belül a válasz a vál-asz-ték. S ezúttal minél több a vál-asz, annál inkább - én-ki-bb? -leg-én-ked-

het-ünk (mi-nk, mü-nk, azaz: mi), hogy igazunkat igenlően igazolja az ige...Ig-éretünk sem szab határt, noha ez az értelme, bár látszó-lag éppen határtalan. Mégis az a valóság erőteljes hatása, létezése, hogy a nyelv maga a válaszok válasza, minden kérdésre a fele-let; a dolog másik fele, s így lehet eg-ész - egy! - vagyis teljes a kérdezősködés oka-joga. Ezért nem ok-os-kod-ás mindez, hanem a magyar nyelv tana - ősi ismeretek tárháza, tudás-rétegek rendszere stb. - s így a kérdés is önmagából épül; ez a tanításának alapja, kezdete. S így azt is megállapíthatjuk, hogy a magyar nyelv tana - amit e munkában megpróbálunk nyelvünk ősi törvényeinek útmutatásai szerint közelíteni, elemezni - maga a tanítás teljessége.” Szerintem ennyi is elég volt, hogy lássuk technikai és elméleti közelítésének lényegét, illetve annak kétségbeejtő voltát.

Könyvében (*Aki fázik, fát keres...*), is hasonló szinten mozog: „Először úgy gondoltam, hogy a következő nyelvünkről szóló könyvem címe *Lovaló* való lesz. Tekintettel arra, hogy a ló hosszú évezredek át jelentős szerepet játszott eleink életében. De ez csak az egyik szempont volt. [...] Kétségtelen, hogy a »lovaló« szavunkban is benne van a tárgyi, kézzelfogható valóság, a ló. Akár játszhatunk is vele: va-ló, va-ló-ság, va-ló-ság-os, és így tovább. Tehát a valóból, valósból, nyelvtanilag a főnévből lett cselekvést jelentő szó.

Még pontosabb, ha így fogalmazunk, alanyból lesz állítmány. Vagyis a ló lényege a látványos vágta, hátán a lovassal, a gyorsaság, az ösztökéltség stb., jelenik meg a »lovaló« vagy másként »belelovallja« magát szavak jelentéseinek mögöttében.”

Ám talán az a legpontosabb meglátás, hogy az idézett sorok írója is túlságosan beleloallta magát, mégpedig az általa „nyelvfilozófiának” titulált kétes értékű szómagyarázatokba, melyek érdekesek lehetnek ugyan egy laikus számára (s biztos nagy meggyőző erővel is bírnak bizonyos körökben), de tudományos értékük igen csekély, a nyelveredeztetés problémájához is csak felületesen kapcsolódik. Ugyanakkor ennek során kimondatlanul is elismeri a finnugor rokonság gondolatát, hiszen hivatkozik rá: „összefüggés lehetséges még a lehető p-f változásokkal például a finn és a magyar szavak között, de a magyar szavak is idézik ennek lehetőségét.” Ám ezen információkat sem használja kellő pontossággal: „Mert fából van a palló, a palánk, a padló stb, - s ne feledjük a favesszővel bélelt pa-tics szárított sárfalat! - finnül a fa = puu, mintha benne volna a kapu szavunkban? Persze »gyanús« a parázs szavunk is. Érdekes a finn ég = palaa, polttaa, az utóbbi éget, égető - poptava, vagy például az égési seb = polttonaava, tüzel = poltta, tűzoltó = palomies, (mies = férfi, érdekes, hogy a

csángóknál a hétköznapi »miesnap«, azaz a férfiak napja?), s ezek csak jelzések arra nézve, hogy mennyi mindent kell, kellene figyelembe venni!”

Látszik tehát, hogy nem komoly szakmai művel van dolgunk, a hátralévő fejezetekben is ezen a szinten mozog a szerző, ezt jól mutatják a fejezetcímek: Aki fázik, fát keres; Ajzó kéz - kézközeli eszköz; Az ŐS-Cé-től a MAMÁ-ig; Az ÍZ ízelesei; Búbosodás, dudorodás, púposodás; Körös-körül fölkeredünk 1.; Körös-körül fölkeredünk 2.; A KÖR nyelvi négyszögesítése; Számos számtalan számadás; Lovaló való; Lóhalálában - sebbel-lobbal - sebtiben; Árpád vezér neve, népe; Árpád apánk, a vezér; Nyíl van való.

A honlapon a magyarság kapcsán mindenféle újabb „titkos tudást” lelünk, melyek ugyan elvileg ellenpontosítják egymást, azonban itt (is) jól megférnek egymás mellett és van egy lényeges közös pontjuk: a finnugor-ellenesség.

Erre kitűnő példa DR. SIMON PÉTER: *Ősi magyar nyomok észak-amerikai indián földön* című cikke, mely azt igyekszik bizonygatni, hogy az amerikai őslakosok is távoli rokonaink. Lássuk milyen érvekkel: „a magyarok és az Észak-amerikai indiánok általam vizsgált népcsoportjainak kultúrájában föllelhető nagyon gyanúsán közeli vagy teljes mértékű megegyezéseknek oly magas a számuk, hogy itt magyarázatul csak a közös töről származás jöhet szóba. Matematikus egyetemi kollégáimmal az egyezéseket ún. valószínűség számítással gondosan ellenőriztük.”

„a 60-as években [...] az amerikai migrációs kutatások kétséget kizárva bebizonyították a régebben őslakóknak vélt lakosság ázsiai eredetét. Ezek az őskori mamut-vadászok Ázsiából, Szibérián keresztül vándoroltak az Újvilágba a legkorábban Kr.e. 9 ezer évvel.”

Arra az apró tényre hívnám fel a figyelmet, hogy a tudományos kutatások tudtommal sohasem feltételezték, hogy Amerikában alakult ki az emberiség, így egyértelmű, hogy valamelyik másik kontinensen keresztül történt a benépesülése. Az is szinte kizárólagos valószínűségű, hogy Ázsiából. Ez nem számít nagy felfedezésnek, időpontján azonban még lehet vitatkozni, mint azt SIMON PÉTER meg is teszi. Ebből csak azt a párhuzamot emelném ki, hogy „az aztékok a legutoljára érkezett ázsiai telepések. Árpád magyarjai már rég letelepedtek a Kárpát-medencében, amikor ők Amerika földjére lépnek, és rövid időn belül a mai Mexikó

területét hódoltatják. Pontos adatunk van az aztékok Mexikóba érkezéséről. Ők az ősi maya, majd tolték birodalomra települtek rá, és magukkal hozott friss ázsiai tapasztalataikkal ötvözve átvették annak kultúráját. Az akkor általuk megismert és tovább használt maya naptárban megjelölték az odaérkezésük évét. Ez a mi időszámításunkban az 1168-as esz-tendő. Nálunk ebben az időben III. István, ifjú Árpád-házi királyunk egy évtizedes országlásának a hatodik évébe lépett.”

Hamarosan nyelvészeti bizonyítékokat is találunk: „a magyarhoz nagyon közeli nyelvet beszél ott néhány törzs.” (értsd: Peru, Ecuador, Brazília) majd: „Amerikából jött a jó hír, ami szerint a 90-es évek régészeti és genetikai vizsgálatai során az amerikai szakemberek előtt a régebbi tétel már finomabb megközelítésben fogalmazódott meg. Most már az indiánokat nem csupán valamely Ázsiából betelepülő népnek, hanem nyíltan »American ugoroknak«, magyarul »amerikai ugoroknak« nevezték.” Ez utóbbi azért különösen érdekes argumentum, mert a következő mondat így hangzik: „...egy évtizeden át [...] a finn-ugorosok egyedül üdvözítő és tudományosnak kizárólagosan kikiáltott tételével szemben itthon mozdulni se látszott semmi.” Az önellentmondás lehet, hogy csak számomra nyilvánvaló, de a szóhasználat is jelzi a mű érzelmi indíttatását, s csekély tudományos színvonalát, az eddigieken túl pl. a következő mondatban is: „fél éve megérkezett a nem várt »evangélium«, az új jó hír Amerikából [...] egy összehangolt, nagyszabású nemzetközi génkutató munka eredményeként az Észak-Mexikótól délre eső indiánokra vonatkoztatják az »amerikai ugorok« megnevezést, az Észak-amerikai indiánokat pedig az »American turanics«, az »amerikai turániak« megnevezéssel illetik.”

A tudományos katyvaszt mentálissal egészíti ki, hiszen míg azt írja, hogy „Meggyőződésem, hogy minden igazi tudományos munkához alapvető szerénység szükségeltetik. Egy egész nemzet őstörténetével kapcsolatos vizsgálódások pedig az oda merészkedő kutatótól mély alázatot követelnek.”, addig ő maga így emeli ki saját elhivatottságát: „Ezek az új tudományos fölfedezések azonnal kitörölték a bánatos szememből is a könnyet, és bizakodással töltöttek el. [...] Szinte alig telik el néhány rövid hónap, és a Magyarok Világszövetsége előadói termében a fülem hallatára az én régi tételemet erősíti, bizonyítja [...] a finn rokonság tarthatatlan voltát, és a magyar, a Közép-ázsiai turáni és ugor szórvány népek, valamint az amerikai indiánok genetikai rokonságát. Ezek mind az itthoni őstörténet jegét hivatottak megtörni!

Na tessék...! Most irigy és féltékeny legyek azért, hogy mindannyian arról beszélnek, amiket én már évtizedek óta szóval, újságcikkben és könyvekben hirdetek? Ezt már csak azért se tehetem, mert számos emberi gyarlóságaim közül áldott szüleimnek ezt az egyet, az irigységet gyökerestől sikerült a lelkemből kigyomlálniuk.”

Azért nézzünk néhány kifejezetten nyelvészeti érvet is, legalábbis azokat, melyeket a szerző annak tart: egy személyes nyelvi tapasztalattal indít, megalapozandó a továbbiakat. A dakota indiánok nyelvének hasonlóságát véletlenül fedezte fel, s kezdett adatokat gyűjteni: az egyszeregye-mondókájukat („Ketó ketó hetyen topa, ketó ketó hetyen topa.”) a következőképp fordítja le: „a topa a négykézlábra esett ügyetlent jelenti, mely régen a négy magyar szinonim szava volt. A »ketó« értelmezése nekem se jelentett gondot. Apám elmondta, hogy 1910-ben, szenyéri iskolájában így tanulta ezt az egyszeregyi részletet: »Kétszer kettő legyen négy«. Ezt a »legyent« később több, 90 év körüli ember is megerősítette, ők is így tanulták a századelőn.” Egy másik törzsnél így találja meg: „On pár on pár lecsen topa”, ami szerint szó szerinti fordításban így hangzik: „Egy pár x egy pár legyen négy”. A sántító részletet így tudja le: „Az »on« szinte a világ valamennyi nyelvén egyet takar.” Ezzel hosszasan lehetne vitatkozni, de azt hiszem épp elég az, hogy magyarul pont nem.

Ezt követően a nyelvek kifejező erejét, szerkezeti hasonlóságukat említi és néhány példát hoz a hasonló hangzásra és állítólagos érthetőségre. A nyelvészeti bizonyításnak ezzel vége, bár „Ettől kezdve egy zenei példával foglalkozunk, melynek azonban a nyelvészeti oldala se kevésbé érdekes!”

Itt csupán egy hasonló hangzású imáról van szó, illetve „hogy Bartók utolsó nagy álma az indián és a magyar népdal közös eredetének bizonyítása volt.” Némi teológiai és népművészeti erőltetett párhuzam-vonás után tudomást szerzünk még az indiánok abortusz-ellenességéről is, majd hirtelen vége a cikknek...

2.2. Marác László: A finnugor elmélet tarthatatlansága nyelvészeti szempontból

MARÁCZ LÁSZLÓ ezen cikke egy korábban megjelent könyvét ért kritikákra adott válasz, elsősorban HONTI LÁSZLÓval vitatkozik, illetve általában véve az egész finnugor elmélettel. Érvrendszerét mind HONTI, mind RÉDEI (2003: 70-73.) vázolta már, és cáfolta is egyúttal. RÉDEI

(2003: 114-115.) ezen cikkekre is reagált már, könyvének második kiadásában. Így csak azokat a momentumokat emelném ki, melyek legjobban jellemzik munkásságát, pl.:

„A finnugrizmus »áltudományossága« a következő kitételekből áll:

1. Ami nem a finnugrizmust igazolja, arról nem beszélhetünk.
2. Aki bírálja a finnugrizmust, az rágalmazható és rágalmazandó.
3. Olyat adjunk a bíráló szájába, amit nem állított, s ezt cáfoljuk.
4. A finnugrizmus birtokolja az örök igazságot.
5. A finnugrizmusnak megengedett a kettős mérce.
6. Az igazságot nem szabad kimondani.
7. Az elmélet tudománypolitikai háttére tabu.”

Az ilyen jellegű vagdalkozásokon túl elsősorban a sokszor cáfolt CZUCZOR-FOGARASI-féle szógyökökre hivatkozik, illetve ősi mítoszokat elevenít fel. A vele való vita meddő.

2.3. Magyarságtudományi Intézet, Nyelvészet

Ez a honlap egyenesen az Akadémia létjogosultságát kérdőjelezi meg: „Manapság nyílt titok, hogy a nyugati sajtó elfogadta a tudatos magyar történelemtudomány és nyelvészet elferdített híresztelését vagy elhallgatását. A *Nyugat* ez alapján illeti a magyar műveltség múltját és jelenét. Ennek elhallgatása és elferdítése nem új keletű. 1858. november 6-án, gróf Széchenyi István, aki a Magyar Tudományos Akadémia alapítója volt, elméletben visszavonta támogatását az Akadémiától, mivel az a Habsburg irányzatok támogatója lett. Nagy károkat okozott a nemzetnek és a nemzeti eszmének.

Mind azóta változás nem történt, sem a magyar kormányok, sem a MTA részéről. Ezért a kivándorolt, vagy hazáját elhagyni kényszerült magyarság rákényszerült arra, hogy nyelvész és történész kutató legyen, azért, hogy bemutassa a magyar műveltséget és nyelvének igaz voltát, remélve, hogy megváltoztatja Nyugat rólunk alakult valótlan vélekedését. A hihetetlen méretű nehézségek ellenére, a nyugati magyar sajtó támogatta ezen törekvéseket. Meg kell említenünk, hogy sok éven át a magyar kormányok nem támogatták a nemzet érdekét, sem a habsburgi időkben, sem a II. Világháború után, sem az 1990. évi kommunista uralom bukása után. A MTA álláspontja sem változott. Az Akadémia tudósai nem közölhetik szabadon kutatásaik

eredményeit. Ha elvéve egynéhány ilyen tanulmány meg is jelenik, ezek soha sem kerülnek az iskolakönyvek tananyagába, így sohasem válhatnak népi köztudattá. A nemzet így elveszti nemzeti öntudatát, élni akarását, ami a rettenetes népi fogyatkozásban mutatkozik meg. Ezért van arra szükség, hogy a MTA szerepét – legalább ideiglenesen is – egy mindentől független magyar szervezés vegye át, amely valóban magyar lelkületű és cselekvő kész.”

Mindezt a „magunkról” menüpont alatt olvashatjuk, s azt hiszem érdekes adalék, hogy tagjai közt tudhatja Wittner Máriát is.

Minket azonban a kifejezetten nyelvészeti tárgyú írások érdekelnek, ezekből is akad szép számmal, melyeket most igyekszem áttekinteni.

DR. MARÁCZ LÁSZLÓ: *A magyar nyelv eredetéről* című tanulmánya lényegében a finnugor-elmélet összefoglaló történetét és egyben kritikáját adja. Ám ez a kritika kimerül az adott korszak történelmi háttérének, körülményeinek elemzésében, értsd: mindig volt egy külső hatalom, mely ránk erőltethette a dicstelen elméletet. Logikájában odáig ugyan elmerészkedik, hogy a hasonló elveket valló külföldi szerzőket előcítálja és bizonyítékként kezelje, hogy lám, másutt is így gondolják, ám a finnugor felfogás mellett érvelő rengeteg nem magyar tudóst, kutatót nem veszi számításba, hiszen ők csak az említett hatalmak kiszolgálói lehettek, lehetnek csupán.

Azt, hogy mennyire a politikum felől közelíti meg a kérdést, jól mutatja művének hatásvadász befejezése, mikor is Trefort Ágostont idézi: „...én az ország érdekeit kell nézzem és ezért a külső tekintély szempontjából az előnyösebb, a finnugor származás princípiumát fogadom el, mert nekünk nem ázsiai, hanem európai rokonokra van szükségünk. A kormány a jövőben csakis a tudomány ama képviselőit fogja támogatni, akik a finn-ugor eredete mellett törnek lándzsát.”

Korábbi munkáit folytatta tehát, nyelvészeti kérdésekbe nem szólt bele, amit már RÉDEI (2003, 70.) is megállapított: „ha MARÁCZ alternatívákat ajánl, akkor az lett volna a tudományos eljárás, hogy a finnugor elméletet pontról pontra megcáfolja és az általa felvetett alternatív lehetőségeket tudományos alapossággal és módszerességgel bebizonyítja.” Ez nem történt meg.

Másik, az oldalon található írásában HUNFALVY munkásságát veti össze SZENTKATOLNAI BÁLINT GÁBORÉVAL (*Szentkatolnai Bálint Gábor igazsága*):

	szóelem- zés	gyök	gyökök nyelv- összehasonlítás- ban	Magyar ősnyelv	Kapcsolat jelentés és hangszerkezet között	Dogmatikus nyelvrokonsági elmélet
Hun- falvy	-	-	-	-	-	+
Szent- katolnai Bálint	+	+	+	+	+	-

Ez a táblázat is világosan mutatja, hogy SZENTKATOLNAI BÁLINT GÁBOR jobban értett a nyelvészethez, mint HUNFALVY PÁL és olyan korszerű koncepciókat (fogalmakat), mint gyök, szóelemzés, stb. alkalmazta a magyar nyelv elemzésében és nyelvrokonsági fejtegetéseiben.”

Ez az idézet pedig MARÁCZ felkészültségét mutatja nagyon pontosan.

ANGELA MARCANTONIO 2006. december 8-i budapesti előadásának szövege szintén támadható érvekkel operál: két fontos pont köré rendezi „a finnugor/uráli elmélet kritikai ismertetését és elvetését.

A két hiányosság a következő:

1) Az első általános hiányosság: a »nyelv egyenlő nép« hagyományos elgondolás; ma köztudott hogy ez nem szükségszerűen igaz.

2) A második általános hiányosság: az összehasonlító módszer hajlékonysága; más szóval, nagyon könnyű az összehasonlító módszer használatát az elérni kívánt eredményhez igazítani, azaz, nagyon könnyű az összehasonlító módszert manipulálni, bár a tankönyvek azt állítják, hogy ez a módszer precíz és tudományos.”

Azt hiszem az első pont igen érdekes, hogy az „ellentábor” oldalán is előkerül érvként, s talán ezért is nagyon kifejező: Aki olvasta RÉDEI írásait a témában, vagy lényegében akármelyik dilettantizmus-kritikát, ideértve az általam eddig leírtakat is, láthatta, hogy a finnugor felfogással szemben gyakran pont ezen alapvető tény mellőzésével léptek fel: Lényegében az áltudományos nyelvészeti megszólalások igen nagy százalékát figyelmen kívül lehet hagyni a nép és nyelv fogalmának összekeverése és az ebből adódó alapvető elméleti hibák következtében. Ehhez képest igen fájdalmas, hogy pont ezt vetik most a finnugristák szemére?! Azonban úgy érzem, pont ez mutatja jól a másik oldal felkészültségének és következetességének hiányosságait.

Ezt egy konkrét példával is alátámaszthatom, hiszen ugyanezen írásban, nem sokkal a fentiek után a következőt találjuk: „Konklúzió: véleményem szerint, a hagyományos és hivatalos uráli elmélet megalapozatlan, mivel egyéb tudományágak, mint például a régészet vagy genetika nem támasztják alá, illetve mivel a belső hiányosságai miatt nyelvészeti szempontból sem állja meg a helyét. Következésképpen, szerintem a magyar nyelv és a magyar nép uráli eredete szintén megkérdőjelezendő és az erre vonatkozó vita jogos és indokolt.”

Azzal, hogy a nyelv és a nép fogalmát külön vette, úgy volna logikus, hogy eredetük kutatását is külön kezeli. Ehhez képest azt a tipikus hibát követi el, amit sok más dilettáns rokonító is: nyelvészetben kéri számon a régészet, genetika, stb. eredményeit! Ám a többiekkel ellentétben ő ezzel saját gondolatait cáfolja meg ugyanazon szövegen belül!

A második pont pedig olyan alapvető elméleti közelítésbeli váltást hoz be a képbe, mely messze túllép a magyar nyelv eredetkutatásának talaján. Az, hogy mégis a finnugor elmélet ellen használják fel és arra vetítik ki eme problémákat, pont az ő elfogultságukat bizonyítja, s utal (persze nem kizárólagos jelleggel) feltételezésük megingathatóságára, vagy legalábbis nem teljesen egzakt voltára, gyökereire.

Később azért mégis vállalkozik néhány, általa belső következtetlenségnek nevezett elméleti probléma feltárására a finnugor nyelvészetben belül:

- „1) az uráli csomópont rekonstruálásának hiánya
- 2) egy kiterjedt, fonológiai/lexikai összehasonlító korpusz hiánya

3) egy szintén kiterjedt, morfológiai összehasonlító korpusz hiánya.”

Az, hogy ezen felvetett állítólagos gondok már számtalanszor cáfolva lettek, láthatólag nem zavarja. Szövege végén a török nyelvrokonságot valószínűsíti, igaz, nem kizárólagos jelleggel. Sőt, még azt is kijelenti, hogy ez kizárná más nyelvek rokonítását. Szomorú, hogy ennek a minimális logikai következetességnek is ennyire kell örülnünk, ha ezeket az írásokat tanulmányozzuk.

SZAKÁCS GÁBOR: *Hun lábak nyomában* című, 2005. március 24-i keltezésű cikkének alcíme, JOSEF BUDENZ zsigerből gyűlölte a magyarokat, nem sejtet túl egzakt tudományos hozzáállást. Lényegében az előző ANGELA MARCANTONIO írás, illetve az ő téziseinek védelme, bizonyítása, ám ezt lábjegyzetek, nagyjából hivatkozások nélkül teszi, így csak gyanítani tudom, hogy a szöveg második fele az idézett szerző művének (*The Uralic Language Family: Facts, Myths and Statistics*) ismertetése. Az, hogy bizonyítékok nélkül, hivatkozások alá nem támasztásával dolgozik, azért különösen súlyos, mert ilyen kijelentésekre ragadtatja magát:

„A világhálón közölt hír szerint 2004. november 12-én a Római La Sapienza Egyetem tanára az Amszterdami Egyetem Nyelvtudományi Intézetében tartott előadásán kifejtette, a finnugor nyelvrokonság megalapozatlan, lényegében kitalált. A vendéglátó intézmény fonológiai tanára, Norval Smith, az előadást követő vita után a maga részéről igazat adott az előadónak. Hírek szerint a nyelvészasszony 2005-ben Magyarországra is ellátogat, ahol meggyőződése szerint a magyaroknak is be fogja bizonyítani, hogy nyelvük finnugor eredetének elmélete elavult és téves.”

Úgy gondolom, így ez a mű még cáfolatra sem szolgál rá.

Ezt követően etruszk rokonítással kapcsolatos írások szerepelnek még a honlapon, igen nagy számban (MARIO ALINEI DR.: *Ősi kapocs; A magyar etruszk nyelvrokonság-előszó*, ARADI ÉVA DR.: *Megjegyzések Mario Alinei: Ősi Kapocs című könyvéhez*; BOTOS LÁSZLÓ: *Vélemény Dr. Alinei meglepő kutatási eredményéhez*; TOMORY ZSUZSA: *Magyar-etruszk rokonság kérdése magyar szemmel*, SZÖLLÖSY ZOLTÁN DR.: *Etruszk nyelvrokonság*, ZÁSZLÓS ZSÓKA GYÖRGY: *Toszkánai harangok*, ZÁSZLÓS ZSÓKA GYÖRGY: *Az etruszk kérdés*).

ALINEI doktor elmélete az uráli kontinuitás elméletéből indul ki, miszerint az uráli népek elődei már a paleolitikus kor idején Európa keleti részén éltek volna, s vándorlásuk innen szerteágazó volta miatt lehetséges az, hogy az etruszoktól kezdve az obi-ugorokig egy alapra visszamenő népességről beszélhetnénk. Azt hiszem, nyilvánvaló, hogy ezen elmélet nyelvészeti szempontból az üres lehetőségek kategóriájába sorolható, mivel nem tudjuk vizsgálni helyességét. Innen kezdve pedig nem igazán érdekesek azok az apróbb nyelvészeti próbálkozások, melyet ő, illetve követői tesznek elméletük igazolása érdekében. Példának azt hiszem, ennyi elég (ALINEI idézi ARADI ÉVA): „...az etruszk népvét is a türök szóból származtatja, a következőképpen:

TURSCI-ETURSCI /magánhangzó olyan szó elejére helyezése, amelyben mássalhangzó torlódás van, gyakori/, majd ETRUSCI /mássalhangzó csere is gyakori nyelvészeti jelenség/.”

Azt pedig, hogy milyen indíttatás vezérli sok követőjét jelzik BOTOS LÁSZLÓ szavai: „E meglepő és nagy elismerést érdemlő korszakalkotó munka nem kevesebbet mond, mint Róma alapítójának nyelve, amelyre az egész európai civilizáció épült fel magyar nyelvű nép volt.”

Mindezekon kívül általános nyelvészeti írárok címszó alatt még sok érdekeset találhatunk a honlapon, melyek közül említés szintjén KALMÁR JÁNOS: *A magyar nyelvről*, illetve HÁRY GYÖRGYNÉ DR.: *Észrevételek a magyar nyelvi és őstörténeti kutatásokról* című műveit emelném ki. Előbbi kitűnő kronológiáját adja a rokonítás-történetnek (persze elsősorban dilettáns szemszögből), utóbbi pedig jól példázza a személyes ellentétek sajnálatos szerepét a nyelvtudományban.

2.4. Kiszely István: A magyarok nyelvéről

KISZELY ISTVÁN személyes, hivatalos honlapja csak a fenti írást tartalmazza, mely a témánkba vág. Azonban ez a RÉDEI (2003: 73-78.) által már ismertetett *A magyarság őstörténete* című művével szinte teljesen azonos, gyakorlatilag ugyanaz (a honlapon *A magyar nép őstörténete* cím alatt szerepel). A kritikát így fölöslegesnek tartom megismételni.

3. Sumer - magyar rokonság

A Selyemút Társaság honlapján a szerzők egyértelműen a dilettáns rokonítások mellett foglalnak állást: „A magyar szellemiség nem más, mint a szittyá (szkíta), hun, avar, magyar folytonosság, mely többek között az etruszkok földjére (mai Itália, Toscana), Közel-Keletre, Sumér területre és az ősi Egyiptomba vezet. Egyes elképzelések, kutatások szerint még messzebbre, egy elsüllyedt kontinensre Ata Isis-re mely az amerikai és ázsiai földrész között terült el. Egy még mélyebb ág visszavezet a két jégkorszakkal ezelőtti Kárpát-medencébe akkori nevén a Melegvizek Birodalmába, mely akkor az egész bolygóra jelentős hatást gyakorló világi, kulturális és szakrális centrum volt. A legmélyebb gyökerek pedig a Szíriusz és Nagy Medve csillagképbe követhetők vissza. Persze itt is az találjuk aztán, hogy mindenfajta szellemiségnek így a magyarnak is egy a főgyökere, ami viszont már transzcendens szint.”

Ennek szellemében találhatunk a honlapon etruszk-, ógörög-magyar elméleteket, de külön fórum foglalkozik ufo-kutatással és a magyar hitvilággal is. Az anyag bőséges, ámde tudományosan már jól ismert csekély színvonala miatt csak szemezget, igyekszem nevekhez kötni az írásokat. Így MESTERHÁZY ZSOLT 2002-ben megjelent könyvét, *A magyar ókor (A Nagy Ókori Világháború és a „Róma-szindróma”)* címűt emelném ki, mint a teljes talajvesztés és határtalan fantáziálgatás iskolapéldáját: „Az indoeurópai ízlés szerint kutatóknak azt javasolhatom, hogy tételeiket igyekezzenek bebizonyítani valóságosan is, ne csak a katedrai kijelentések jelentsék történetírásukat, de ezúttal mellőzzék a használhatatlan régi elméleteiket. Nyelvészkedjenek a hangtörvényes dogmák nélkül, írjanak történelmet őshaza és indoeurópai ősnyelv nélkül. ... Ebben az országban már nem vevő senki az Akadémia elnökeinek finnugrista szólaimaira, avítt szavajárásaikra, fáradt eszmeiségükre, a Szent Koronát leminősítő kijelentéseikre, magyarságot gyalázásaikra. Mostantól egyetlen dolgot tehetnek meg: cáfolják meg kézzelfogható érvekkel azt, amiről úgy gondolják, hogy szerintük nem helytálló. Hogy ez a második ugor-török háború lesz-e, nem tudom. A tisztázást mindenesetre segíti majd.”

Nyelvészeti érveket az ógörög kapcsán találtam csupán, hasonlóakat:

Fiatal	füa-thal-osz
Csinos	sztenosz
Kopasz	kopasz
Baj	boa
Fekély	szfakel-osz
Sír	szír-osz (sírverem)

Az eredeti link pedig a sumér rokonságról tartalmaz hosszabb írást, név nélkül, ám ez nem is érdekes, hiszen csak a szokásos erőltetett szóegyezések listáját találjuk itt is, hivatkozások nélkül (azonban a kapcsolat egyértelmű, maguk a listák is csak egy nyomtatott mű digitalizált, szkennelt változatai).

4. Marác László: Nyelvi és képi gyökök -- a magyar kultúra megtartói

Ezen írással hosszasan nem foglalkoznék, hiszen a szerző által már másutt is sokszor ismertetett gyökelmélet újabb kifejtéséről van szó, körítve a „szokásos” nemzetieskedő szólamokkal. Tanulságos legalább a bevezetőjét idézni: „magyar önazonosság kérdésében központi szerepet játszik a magyar nyelv, nyelveredet és a magyar képhagyomány. Az önazonosság-tudat alapját képező élő nyelvi és képi gyökök elengedhetetlenek ahhoz, hogy a Kárpát-medence megmaradhasson magyar kulturális térként. A témakör egyben ökológiai-humánökológiai kérdés is, mert a medence természeti, kulturális és társadalmi rendszerei az elmúlt évtizedek alatt komoly sérüléseket szenvedtek, ugyanakkor a térségnek központi szerep jut az európai politikai-gazdasági viszonyokban. E szellemi és természeti tér ápolása, védelme elengedhetetlen ahhoz, hogy a Kárpát-medence stabil tényezője lehessen Európának.

A magyar politikai és tudományos közgondolkodás azonban még nagyon messze áll attól, hogy a magyar nyelvi és képi hagyomány gyökrendszereit a Kárpát-medence magyar megtartójaként értelmezze és eszerint cselekedjen, alkosson. Nem elég a magyarságot

jelképekkel, dokumentumokkal összekapcsolni, legalább olyan fontos nyelvi, képi kódolás segítségével e jelképeket tartalommal megtölteni. Ezért a magyar nyelvi és képi hagyományok ápolása hatalmi-politikai és katonabiztonsági kérdés is. Ha a magyar nyelvet úgy ápoljuk, mint élő ökológiai rendszert, akkor nem kevesebbet teszünk, mint hozzájárulunk a Kárpát-medence humánökológiai stabilitásához.

Maga az a tény, hogy a magyar nyelv alapvető fogalmi és gyök szerkezetéről, ezek összefüggéséről Magyarországon egyelőre nem folyik komoly tudományos kutatás, azt mutatja, hogy a jelenlegi magyar elit nem gondolkodik mélyebben a magyar önazonosság kérdéséről.”

Amúgy az *Ökotáj* című, főleg környezetvédelemmel foglalkozó periodika internetes változatának honlapján szerepel az írás, nem egészen érthető, hogy kerülhetett ide? Nyomtatásban a *Jel* című, 2002-ben megjelent 29–30. szám A betűjel című rovatában leljük meg, VARGA CSABA: *Az egyiptomi és az eredeti magyar ábécé azonosságáról* hasonló színvonalú alkotásával egyetemben. Szomorú, hogy egy ilyen nemes célokat felvállaló folyóirat nem válogatja meg jobban minden szakterületről a szerzőit!

Utóbbi szerző egyébként a 2001. december (második kiadás: 2002. január) havában megjelent *Jel Jel Jel, avagy az ábécé 30 000 éves története* című könyvét ért kritikákra reagál. GALÁNTYAI TIVADAR által a magyar és az egyiptomi ábécé között elsőként 1914-ben dokumentált hasonlóságot igyekszik nyelvi kontinuitás szintjére emelni. Hivatkozik még BORBOLA JÁNOS *Olvassuk együtt magyarul* című művére (Írástörténeti Kutatóintézet, Budapest, 2000), mely az ősnyelv-hit irányába mozdítja el a gondolatmenetet. Több igazolást is keres erre, melyek közül talán az első a legszomorúbb. DR. GRÉTSY LÁSZLÓ nyelvészprofesszor szerint: „KAZÁR LAJOS nemrégiben elhunyt világjáró nyelvészünk például nyelvünknek a japánnal való valamilyen összetartozását kutatta, és szótár formájában igazolta is, hogy a két nyelv milyen sok hasonlóságot mutat.” (*Magyar Demokrata*, 2002. március 28.). Találunk szóegyeztetéseket: „Figyelemre méltó azonosság mutatható ki az inka és a magyar nyelv között. Például: inka »chanka (csanka) « = lábszár (lásd »csánkon rúg«), inka »hatun« = hat (számnév), »churi (csuri) = gyerek, saját ivadék (pl.: »csurikám«), s lásd még a későbbieket is.”; „Ősi magyar szavak tömege található meg az ólatin nyelvben. (Megjegyzés: a latin »s«-t úgy írom, ahogy ejtendő: »sz«.) Például: szikkadt -- szikkátum, szekko; szer (lásd: Pusztaszer, fészter) -- szaerimonia; szeg (vág) -- szegmentum (szelet); szak, szakasz -- szeakulum (korszak); dísz -- dec, decor (itt nem

tudom, hogyan írjam, de a »c« betű legrégebben főleg »sz«-nek volt ejtendő a latinban); szaggat - szaggita (nyíl, de lásd a magyarban a szaggató és a nyilalló fájdalom egy értelmét); virág -- virago (sebet is vállaló hősnő, lásd: vérvirág); fúró -- foró (átfúr) stb., és külön csokorban még azt a sok, az etruszokkal közös szót is említeni lehetne, melyek az etruszkból kerültek a latinba. Csak egyet röviden: »kalendárium". Az ebben lévő »kal« a magyar-sumér »üt, ver, nyom« szóval azonos. Például kalapács, kalap, kaláka, kelme stb. A kaláka és a kelme úgy kerül egy kalap alá, hogy a sík felületre szétterített gyapjút nyomkodták, ütötték, verték, azaz kalapálták. Főleg együvé gyűlve, azaz kalákában kalimpálva, sokszor egyenest a kalimpával, hogy nemezzé, vagy finomabb kelmévé (!) váljon a gyapjú. A finom gyapjúanyag ezért kelme (azaz vert, nyomkodott anyag), de más magyar nyelvváltozatokban is az ütés, nyomkodás miatt nemez a nemez: nēm = nyom, avagy jurtt (gyúrt), mellyel borított építmény a jurtt(a). A kalendárium pedig úgy kapcsolódik a fentiekhez, hogy az etruszok az idő múlásának követése érdekében rendre szöveget kalapáltak (verték) a templom kapujának gerendájába, és az így keletkezett szót átvették a latinok, s lett a kalendárium.”

Magyar-kelta: „Pár szó ízelítőnek (magyar ábécé szerint írva): szablye = szablya, gyerrkac = gyerkőc (a gyermek pedig unoka), lean = leány, rogyilé = ragyogó, jár = jér(-ce), kirke = csirke, bak = bak, fess = bajusz, csell = csel, vín-víta-víh = voltam-voltál-volt stb., stb. Tiramú Kast Sándor könyvéből mutatok be itt tágabb nyelvi kapcsolatokat is: magyar »segg« = török »sagri« (hátsó rész) = mongol »següke« (szék) = japán »szeki« (ülés, ülőhely) = inka »siki« (far, ülep) = kelta »szig« (ülni). (Így érthetjük meg, hogy a »segg« és a »szék« szavunk csak árnyalatban különbözik egymástól, s aligha kell sokat gondolkodnunk, hogy megértsük, miért.) Vagy például a magyar »mag« (leszármazott, ivadék) = ír »mac (mak)«, (fiú, ivadék) = japán »magu" (unoka, utód) = inka »maqta« (ifjú, legény). Aztán magyar »MAG-as-lat« = ír »mag« (magaslat, rakás) = inka »moqo« (magaslat, halom). És így tovább.”

Ilyen alapon valóban a végtelenségig lehetne folytatni a „tudományos” kutakodást, bár némi engedményt ő is tesz: „Nem kell megijedni, itt nem fajrokonok kereséséről van szó, pusztán szóegyeztetésekről, és ez nem több annál, mint amikor azt kutatjuk, hogy milyen magyar szavak vannak meg a szlovákban, avagy mely angol szavak kerültek át a magyarba stb. Ennél többre nem is kell gondolni e függelékben található felsorolásaim olvastán, s nincs is szükség többre.” Megijedni már nem fogunk ilyen közelítésektől, inkább attól, hogy ezen finomítás is csak a

magyart, mint ősnyelvet feltételezi, így semmivel sem különb más, egyből rokonságot emlegető fantáziálástól.

5. Márpedig Rokonok! (Bizonyíték a finn-magyar nyelvrokonságra)

Egy népszerű videó-megosztó oldalán (is) elhelyezett paródiáról van szó jelen esetben, a Nightwish nevű, nemzetközi ismertségre szert tett finn együttes egyik, anyanyelvén írt és előadott számának magyar nyelvű feliratozása, „fordítása”. Azért szükséges az idézőjel, mert, mint említettem, paródiáról van szó: a „fordítás” valójában az egyes finn szavak hangzása alapján történő megfeleltetése teljesen más jelentésű magyar szavaknak. Az így kapott végeredmény rendkívül szórakoztató, ámde tökéletesen értelmetlen, s így akár tekinthetnénk a finn nyelvrokonság kritikájának is. Azonban szerintem itt pusztán humorról van szó, bár biztos akadnak olyanok is, akik a negatív olvasatot részesítik előnyben. Engem viszont inkább megnyugtat, hogy ezen klip tanúsága szerint egyrészt az átlag magyar ember tudatában él a finnugor-elmélet, másrészt némi érdeklődés is mutatkozik a téma iránt. Ez utóbbit támasztja alá egy másik, ezen a honlapon szintén fellelhető videó, mely pedig a magyar-görög nyelvrokonság témáját feszegeti. Nem szeretném túl komolyan venni ezeket a „szösszeneteket”, hiszen nyilvánvalóan nincs nyelvészeti indíttatásuk, ám szerintem nagyon jól tükrözik a hétköznapi ember gondolkodását, érdeklődését, azon belül is elsősorban a fiatalokét. És elvégre az ő véleményük formálása, ismereteik bővítése a tágabb értelemben vett célja ezen kutakodásnak.

6. Pap Gábor: A magyar nyelv rokonsága más nyelvekkel

Ez egy részlet a Pannon rádióban 2000 decemberében PAP GÁBOR nyelvész-művészettörténésszel folytatott beszélgetésből. Sajnos nem az elejétől kezdődik, de jellemzően a sumer rokonság kerül szóba, erről így nyilatkozik: „Ezekkel a kérdésekkel meg kell barátkoznunk, hogy a magyar valami olyan hihetetlenül gazdag lehetőségrendszer őrözt meg, hogy ezekhez képest tényleg periféria - akármilyen furcsán hangzik - a sumer is. Egy a főtörzsről korán leszakadt, délre szorult és ott betokozódott, lehetőségei szempontjából pedig elmeredett nyelvi rendszer. Mint ahogy az egész műveltség ilyen.”

A megfogalmazás nem egyértelmű volta egyből szül is egy hallgatói kérdést, ami kitűnően modellálja, milyen veszélyei vannak a pontatlan fogalmazásnak: „Hallgató: Lehet, hogy

a magyar nyelv régebbi, mint a sumer? Mert azt mondta, leszakadt és délebbre szorult. Milyen régi lehet a magyar nyelv, ha a sumer Krisztus előtt 4 - 5 ezer éves?”

Sajnos az erre adott válasz nemhogy pontosítana, inkább tovább növeli a káoszt: „Vigyázni kell, hogyan teszünk föl kérdéseket. Most kivételesen nem politikai szempontból kell vigyázni. Ezt nagyon meg kell becsülni. Itt a következőről van szó: Ha úgy fogalmazom meg, hogy a magyar nyelv ősi-e, mint a sumer? - akkor erre nem lehet igennel válaszolni. Hogy mennyi őrződött meg a világnak nemcsak a tényszerűségeit, de a folyamatszerűségeit is híven követő nyelvi gyakorlatból -, nem tudom, hogy kell-e ismételni.”

Egy hosszú fejtegetés következik a magyar nyelv folyamatosságáról és az indoeurópai nyelvek szakaszosságáról, melyből egyértelműen kiviláglik, hogy az interjú-alany elsősorban művészettörténész. Ugyanis tudományos szempontból nem lehet egy nyelvet a másiknál szebbnek vagy jobbnak tartani, hiszen ha betölti szerepét (kommunikációra alkalmas, egyszerűbben szólva emberek használják és megértetik egymást vele), akkor ideális nyelvnek tekinthető. Az pedig egyáltalán nem bizonyított, hogy mint azt sugallja, az agglutináló és folyamatos jelleg lenne az ősi, ezáltal a természeteshez közelebb álló. Az pedig, hogy egy nyelv használatához alapvető jellembeli különbségeket társít (pl. indoeurópaiak mindent csak birtokba akarnak venni) egyenesen a népkarakterológiák veszélyesen ingoványos világát idézi, csak nyelvi szempontból. Természetesen a közösség, illetve az általa használt nyelv hat az egyénre, de ezt ennyire kizárólagosnak és mindenképp felett állónak venni súlyos tévedés és előítélet. Ezt szintén alátámasztja a példa, amit ő maga hoz az indoeurópai és a magyar nyelvi mentalitás egyéb területeken történő megnyilvánulásának összehasonlítására: „a számítógép [...] az indoeurópai szellem legmagasabb szintű teljesítménye. Nem lesz többre képes soha, a nyelvi szerkezeténél fogva.” Erre csak egy nevet mondok: Neumann János.

Persze mindent meg lehet magyarázni, és el tudom képzelni, hogy ezen ellenvetésemre a híres magyar matematikus, feltaláló soknyelvűsége lenne a reakció, hiszen az interjú során is szó esik erről, mint másik fontos problémáról: „Lényeges tudni azt, hogy - egy bizonyos életkorig - ha az ember két különböző nyelven engedi tanulni a gyermekét, vagy éppen erőlteti, hogy tanuljon, egyikén sem fog tökéletesen tudni a valósággal érintkezni, illetve kapcsolatot teremteni. Mind a kettő csökkent lesz.”

Csak ismételni tudom önmagam, miszerint nem lehet tudományos szempontból »csökkentnek« tartani egy sikeres nyelvhasználót sem. Az megint más kérdés, hogy a világ nagy részén a két- vagy többnyelvűség az általánosan megszokott és elfogadott nyelvi standard, így – ha átvinnénk PAP GÁBOR logikáját – a mi egynyelvű nyelvhasználatunkat lehetne csökkentnek tartani.

Mindezt megtoldja még a Grasham-törvény nyelvészeti kivetítésével: „ha egy gyereket óvodás korban, mondjuk szlovák óvodába kényszeríték, a következőkre kell számítanom: miután a szlovák flektáló típusú, indoeurópai nyelv, a magyarral összehasonlítva kétségtelenül szegényesebb a kifejezési rendszere, a világgal való kapcsolatot sokkal primitívebb szinten modellezi. De mivel zárt rendszerben működtetem, arra fog áthangolódni a magyar, akkor is, ha anyanyelve a gyereknek, nem pedig fordítva.”

Itt tehát ismét alá/fölérendeltségi viszonyba taszít nyelveket, amit képzőművészeti szempontból így bizonyít: „A magyar nyelv valódi erényét leginkább a képírásban lehet kimutatni. Képírásban az indoeurópai nyelveket nem is lehet használni. Szóba sem jöhetnek. Éppen az imént említett sajátosságai miatt. A művészettörténelemben mást tanítottak nekünk ugyanott, mint ahol a nyelvészetet is, de miután a nyelvet először a szüleitől hallja az ember, aránylag hamarabb tudja korrigálni azt, amit vele kapcsolatban ferdén mondanak neki.”

A kijelentés második felét, az az igazság, nem is értem, így csak gyanítani tudom, hogy ezzel hozhatta kapcsolatba a sumér rokonságot, mivel „Ezt mi onnan tudjuk, mert mi eléggé régen és eléggé intenzíven foglalkozunk azzal, hogy képírási szintű sumer közléseket megpróbáljunk sumerül olvasni, és - most kezd a csizma az asztalon mozogni - elkezdünk magyarul olvasni. Bármennyire furcsán hangzik, magyarul kerek, nagyon szép és tartalmas közlések olvashatók le, sumerül pedig döcögős és bizony néha nagyon közelítő értékű.”

Ez sajnos nem derül ki, hogy ki az a „mi”, de azt hiszem ennyi éppen elég annak bemutatásához, hogy mennyire távol áll a tudományos megközelítés minden mércéjétől. Tudtommal az interjúalany, bár magyar szakon végzett, sosem kutatott nyelvészetet, művészettörténészként szerzett hírnevet. Utóbbi kapcsán, az ő szakterülete révén, nem szálllok vele vitába, ám azt meg kell jegyezni, hogy viszonylagos közismertsége és az őt övező tisztelet miatt még fontosabb lenne, hogy csak saját, szorosabb értelemben vett szakmai területéről

nyilatkozzon. A nyelv kutatás eredményeinek félremagyarázása, nem megfelelő közvetítése (vagy, mint láthattuk, sok esetben figyelmen kívül hagyása) veszélyes következményeket vonhat maga után. Minél szélesebb körben terjednek ezen megalapozatlan tévhitek, annál nagyobb károkat okoznak a nemzettudatnak. Gondolok itt arra, hogy PAP GÁBOR részt vett egy, a Duna Televízió futó magyar őstörténeti sorozat készítésében is, illetve a Debreceni Egyetemen zajló „Élhető Élet” előadássorozatban is. Ezek irányvonaláról csak annyit jegyeznek meg, hogy az egyik előadás címében a közép-ázsiai ujjurokat rokonnépünknek nevezik (DR. MÁTHÉ LAJOS előadásáról van szó; maga PAP GÁBOR „Az íjészítő népek” történelmi kapcsolatrendszerét Hunor és Magyar útján címmel mutatja be In: *Debrecen*, 2008. február 13: 20.).

7. Honti László: Mítoszok a magyar nyelv eredete körül

HONTI LÁSZLÓ cikke (eredetileg megjelent a *Nyelvtudományi Közlemények 101*: 137–152.) üdítő folt a neten fellelhető sok dilettáns alkotás között. Jellemző, hogy ez is csak a megjelentető újság digitális változatára kerülhetett föl. Mivel ő maga is RÉDEI alapművére hivatkozik, illetve oda irányítja azt, „Aki alaposabban kíván tájékozódni”, így úgy érzem, nincs szükség bővebb ismertetésére.

8. Nehéz nyelv-e a magyar?

2006. május 21-én megjelent cikk teljes korrektséggel közelít a nyelv tanulás problematikájához, szakértő nyelvészeket (pl. NÁDASDY ÁDÁMOT, KISS JENŐT) idéz és elfogulatlanul elemez. A nyelv rokonítást csak mellesleg említi, mint egyik nehézségét a magyarul tanulni vágyóknak. Viszont ennek kapcsán elfogadja a finnugor elméletet és mivel mélyebben nem megy bele a kérdésbe, így én sem foglalkozom vele hosszasan. Azért örömdetesnek találom, hogy nem kifejezetten szakmai oldalon is találkozhatunk ilyen értékelhető írással.

9. A magyar nyelv-rokonság főbb bizonyítékai

Mivel jelen esetben iskolai tananyag tételekbe rendezett kidolgozásáról van szó, a készítők egyértelműen a „hivatalos” álláspontot követték, annak zanzásított, közoktatásban ismertett változatát adják A magyar nyelv rokonsága, főbb bizonyítékai cím alatt (2008. január 16-i dátummal). Egyébként BARNA ZOLTÁN *Nyelvtankönyve* alapján készült.

10. A magyar nyelv eredete és rokonsága

Ugyanaz, mint a 9. pont alatt ismertetett szöveg, kiegészítve egy, a szempontunkból lényeges bekezdéssel: „Századunkban felmerült még sumer-magyar, indián-magyar nyelvrokonság kérdése is. Csak egy hasonló közös jelleg szól mellette, e nyelvek agglutináló (ragasztó, szótóhoz toldalékokat kapcsoló) jellege. Ez azonban nem jelent egyben genetikus (származásbeli) kapcsolatot. Véletlen hangkapcsolati egyezések nem bizonyító erejűek, a kérdés mögött inkább az a szándék lappang, hogy nyelvünket a legősibb, »legelőkelőbb« kultúrákhoz lehessen kapcsolni.”

11. Alföldy Jenő: A magyar nyelv története

A Bethlen Gábor Alapítvány által finanszírozott *Nemzetismeret* című honlap példaértékű alkotás: egyszerűsített, nem túl tudományos, de annak értékeit használó szövegezésével láthatólag a fiatalabb korosztályt célozza meg és játékos-könnyed formában látja el ismeretekkel. Azonban ha a *Magyar nyelvismeret* fejezet után (amit ALFÖLDY JENŐ írt) elkezdünk böngészni és találkozunk a BAKOS ISTVÁN által fémjelzett *A magyar őstörténetről*, a kép már nem ennyire vidító. Ugyanis ebben a részben kifejezetten a hun-rokonítás mellett teszi le a voksát, idézve ILLYÉS GYULA idevágó gondolatait (is).

Annyit mindenesetre értékelhetünk ezen esetben, hogy mindezt a nyelvi kérdésektől külön tárgyalja, s nem lép föl a finnugor elgondolással szemben sem. Láthatólag azt az irányvonalat követik, mely hajlamos lenne a hivatalos álláspontot a hagyományokban őrzött elképzelésekkel összebékíteni, ami alapvetően dicséretes, még ha megkérdőjelezhető próbálkozás is.

Az internetes kutatás eredményeinek összefoglalása

Mint láthattuk, az interneten közzétett, a magyar nyelv eredetének, rokonságának témáját feszegető írások nem sokban különböznek a korábban már nyomtatásban megjelent írásoktól: sem a tudományos, sem a dilettáns vonalat tekintve. Utóbbi esetében azonban talán már most is némileg érzékelhető, hogy az új ismeretközlési és információs szupersztrádát kihasználva még kontrollálhatatlanabban tud és fog is terjedni, mint korábban. Mikor vezető tudósaink is a könyvpiac rendszerváltás utáni liberalizációjának veszélyére hívták fel a figyelmet, úgy érzem nekem szükséges az internet esetében ugyanezt tenni. Bár TAKÁCS JUDIT (2006: 177.) még ennek ellenkezőjét állította: „az online cikkektől eltekintettem, mert véleményem szerint ezek még mindig nem jutnak el széles rétegekhez.”

Ha a mai teljes felnőtt olvasóközönséghez viszonyítjuk az online publikációk olvasottságát, akkor bizonyára igaza van, azonban engem sokkal inkább a felnövekvő generáció érdekel, s esetükben szerintem már egy ideje az internet, mint információforrás a domináns. Mindemellet arra is felhívnám a figyelmet, hogy a tanárok körében is neveztek meg elektronikus forrást, nem is egy esetben, s a leendő tanárok, azaz egyetemisták között pedig teljesen szokványosnak tekinthető. Eljön az az idő, ha már nincs is itt, hogy nem csak a diák készül az internet segítségével órára, hanem a tanár is. Ha más nem, praktikussága miatt is érdemes volna nagyobb energiát fektetni az on-line tudásanyag bővítésébe és annak reklámozásába.

Ez utóbbit azért emelem ki, mert pusztán attól, hogy valami hozzáférhető a neten, attól még nem feltétlenül olvassák is. A tudománynak amúgy is a tömegek tájékoztatására történő törekvését érzem gyengének, s ezen a területen ez talán még könnyebben alakítható, javítható.

Azért is vagyok derűlátó ezen szempontból, mert az általam átnézett honlapok viszonylag jó arányt, vagy legalábbis jobbat tükröznek, mint amire számítottam. Ez elsősorban az iskolai tananyaghoz szükséges ismeretekre koncentráló honlapoknak köszönhető, a másik véglet pedig a (szak)tudományos írások. Sajnos az a középút hiányzik itt is, ami ismeretterjesztő és szórakoztató szándékkal szólítaná meg a fiatalokat, vagy általában az érdeklődőket.

Összegzés

Nekem már nem is állt szándékomban ezzel az írással meggyőzni a „másik oldal” képviselőit, ez nem egy ismeretterjesztő szándékú mű, mint RÉDEIÉ volt. Ennek egyrészt a szakdolgozati forma, másrészt az az oka, hogy láthattuk: RÉDEI kapcsán is megbukott ez a próbálkozás. (Tanúsítják ezt az egyetemi könyvtár példányaiban található beíráások, negatív vagy egyenesen támadó hangú megjegyzések.)

E mögött az az erős szellemi-kulturális és sajnos ki kell mondani – politikai irányvonal húzódik meg, amely olyan élesen és határozottan helyezkedett szembe már kezdetektől a finnugor-elmélettel, hogy képviselőinek meggyőzése, tévhitektől való eltántorítása már-már lehetetlen feladatnak tűnik. Másrészt épp egyikőjük írta, hogy tudományalatti nézeteiknek részleges igazolását jelenti az, hogy komoly kutatók leállnak vitatkozni velük. Bár a lehető legjobb szándék vezette a magas tudomány védelmében megszólalókat, úgy vélem, be kell látnunk, hogy ez a fajta próbálkozás nem nevezhető sikeresnek.

Ezt igazolja az ilyen nézetek további és talán még erősebb terjedése, az ügyben korábban megszólított, építő kritikával illetett (többnyire) önjelölt tudósok – ha lehet – még elszántabb és ádázabb vagdalkozása az Akadémiával és képviselőivel szemben; az interneten és speciális, majd egyre inkább átlagos könyvesboltokban, könyvtárakban történő megjelenése eme „szakirodalomnak”. Egyelőre az utóbbiak dominálnak, hiszen egyrészt az össznépszerűség egészéhez mérve csekély az internetezők aránya, másrészt pont azon idősebb korosztály körében dominál ez a fajta áltudományosság, akik a diktatúra nyomása alatt, illetve majd az alól szabadulva kezdték meg kétes értékű szellemi kirándulásaikat a fantazmagóriák területére (Ennek bizonyítására elég megnézni a legtöbbet idézett és publikáló alternatív szerzők életútját, vagy csupán szövegeik gondolatmenetét, saját maguk által bevalott és propagált indíttatásait!) Tehát, mint az internetes kutatásom során is megállapítottam, nem válik szét az internetes és a nyomtatott dilettantizmus, legalábbis egyelőre. Míg a helyzet így áll, addig volna érdemes a tudományos vonalnak megerősítenie pozíciót ezen a téren!

Bibliográfia

- ALFÖLDY JENŐ: *A magyar nyelv története.* = URL: <http://www.nemzetismeret.hu/?id=3.1>
- Alternatív elméletek a magyar nyelv rokonságáról.* = URL: http://hu.wikipedia.org/wiki/Alternatív_elméletek_a_magyar_nyelv_rokonságáról
- A magyar nyelv eredete és rokonsága.* = URL: <http://xantana.freeweb.hu/nyelvtan/magyarnyelv.htm>
- A magyar nyelv-rokonság főbb bizonyítékai.* = URL: <http://tetel.info/nyelvtan/a-magyar-nyelv-rokonsaga-fobb-bizonyitekai.html>
- BAKAY KORNÉL: *Magyarnak lenni: Büszke gyönyörűség!* = URL: http://tttweb.hu/gyujtemenyek/cikkek/regi/Magyarsag/Magyarnak_lenni.html
- BÁLINT CSANÁD (1973): Már megint és még mindig a sumérosok. *Tiszatáj*, 27/3: 76–79.
- BÁRCZI GÉZA (1958): *A magyar szókincs eredete.* Budapest.
- BENKŐ LORÁND (1996): Anyanyelvünk és a honfoglalás. *Magyar Nyelvőr*, 120: 369–375.
- CSÚCS SÁNDOR (2006): Viszonyunk az alternatív nyelvrokonításhoz. *Folia Uralica Debreceniensia* 13: 149–158.
- DOĞAN, İSMAIL (2006): Nyelv- és néprokossági nézetek párhuzamai Törökországban és Magyarországon. *Folia Uralica Debreceniensia* 13: 159-166.
- DOMOKOS PÉTER (1998): *Szkitiától Lappóniáig.* Budapest.
- DOMOKOS PÉTER (1996): Négy tanulmány (Három ráadással). In: *Budapesti Finnugor Füzetek* 4.
- DUSNOKI GERGELY–MATICSAK SÁNDOR (2003): Finnugor rokonságtudatunkról. *Finnugor Világ* VIII/3: 19–21. Budapest.
- ERDÉLYI ISTVÁN (1989): *Sumér rokosság?* Budapest.
- Etimologizálásból büntetőügy* = URL: http://www.virtus.hu/?id=detailed_article&aid=25160
- FEJES LÁSZLÓ (2004): Finnugrisztika az interneten. *Finnugor Világ*, 2004, IX/1: 20–23.
- FEJES LÁSZLÓ (2003): Még egyszer finnugor rokonságtudatunkról. *Finnugor Világ*, VIII/4: 25–29.
- HAJDÚ PÉTER (1964): Hol volt az uráli őshaza? *Nyelvtudományi Értekezések* 40: 128–132. Budapest.

- HAJDÚ PÉTER (1964): Észrevételek László Gyula „Őstörténetünk legkorábbi szakaszai” című könyvéhez. *Archeológiai Értesítő*, 91: 118–123.
- HAJDÚ PÉTER–KRISTÓ GYULA–RÓNA–TAS ANDRÁS (1976): *Bevezetés a magyar őstörténet kutatásának forrásaiba*. I. kötet. Budapest.
- HEGEDŰS JÓZSEF (2002): A parakomparatív nyelv- és szószármaztatásról. *Magyar Nyelv*, 98: 395–411.
- HEGEDŰS JÓZSEF (2003): *Hiedelem és valóság – Külföldi és hazai nézetek a magyar nyelv rokonságáról*. Budapest.
- HÓMAN BÁLINT (2002): *A történelem útja*. Budapest.
- HONTI LÁSZLÓ (2006): Anyanyelvünk őstörténete – nemzeti tudatunk. *Folia Uralica Debreceniensia* 13: 167–176.
- HONTI LÁSZLÓ: *Mítoszok a magyar nyelv eredete körül*. = URL: <http://www.nytud.hu/nyk/101/hontimitoszok.pdf>
- KAKUK ZSUZSA (1976): *Mai török nyelvek*. Budapest.
- KERESZTES LÁSZLÓ (2003): A magyar nyelv eredetkérdései (Eredmények és kihívások a Finnugrisztikában). *Folia Uralica Debreceniensia* 10: 107–126. Debrecen.
- KERESZTES LÁSZLÓ–CSÚCS SÁNDOR (2006): A magyar nyelv eredete. *Folia Uralica Debreceniensia* 13: 139–148.
- KISZELY ISTVÁN: *A magyarok nyelvéről*. = URL: <http://istvandrkiszely.hu/ostortenet/005.html>
- LIGETI LAJOS szerk. (1943): *A magyarság őstörténete*. Budapest.
- Magyarságtudományi Intézet, Nyelvészet. = URL: <http://www.magtudin.org/linguistics.htm>
- MARÁCZ LÁSZLÓ: *A finnugor elmélet tarthatatlansága nyelvészeti szempontból* = URL: http://maraczlaszlo.atw.hu/maracz_finnugor.html
- MARÁCZ LÁSZLÓ: *Nyelvi és képi gyökök – a magyar kultúra megtartói*. = URL: <http://www.okotaj.hu/szamok/29-30/betu2.html>
- Márpedig Rokonok! (Bizonyíték a finn-magyar nyelv rokonságra)*. = URL: <http://www.youtube.com/watch?v=0-cnk3f8kKM>
- Moonshadow.hu = URL: <http://www.moonshadow.hu/index.php?module=cikk&show=393>
- Nehéz nyelv-e a magyar?* = URL: <http://www.urbanlegends.hu/2006/05/21/nehez-nyelv-e-a-magyar/>
- NEMESKÜRTY ISTVÁN (1996): *Meddig várjunk?* Budapest.

- PAP GÁBOR: *A magyar nyelv rokonsága más nyelvekkel.* = URL: http://www.kitalaltkozepkor.hu/pg_annonr.html
- PUSZTAY JÁNOS (1977): *Az „ugor-török” háború után. Fejezetek a magyar nyelvhasználat történetéből.* Budapest.
- RÉDEI KÁROLY (2003): *Őstörténetünk kérdései – A nyelvészeti dilettantizmus kritikája.* Budapest.
- SOMOGYI EDE (1968/1903): *Szumirok és magyarok.* New York.
- Sumer-magyar rokonság.* = URL: http://www.maghar.hu/maghar_uj/nyelv/sumagyar/sumer.htm
- TAKÁCS JUDIT (2006): A finnugor rokonság visszhangja a magyar sajtóban (2000–2006). *Folia Uralica Debreceniensia* 13: 177–186.
- TÓTH VIKTÓRIA (2006): Az észtek viszonyulása a finnugor nyelvrokonsághoz. *Folia Uralica Debreceniensia* 13: 187–198.
- VARGA ZSIGMOND (1942): *Ötezer év távlatából.* Debrecen.
- VERES PÉTER (1991): A finnugor őshaza meghatározásának vitatott kérdései a legújabb adatok alapján. *Népi kultúra – Népi társadalom* 16. sz. 105–137.
- ZAICZ GÁBOR (2006): Hozzászólás a magyar–japán rokonítási kísérletekhez. *Folia Uralica Debreceniensia* 13: 199–202.
- ZICHY ISTVÁN GRÓF (1939): *Magyar őstörténet.* Budapest.
- ZIMONYI ISTVÁN (1990): Török-magyar rokonság és a nyelvcsere lehetősége. *História* 1990/2: 10–11.
- ZSIRAI MIKLÓS (1937): *Finnugor rokonságunk.* Budapest.

Tartalomjegyzék

Bevezető gondolatok	2
A magyar nyelv rokonítási kísérleteinek rövid története	8
Kérdőíves kutatás	18
Bevezető gondolatok az internetes kutatáshoz	26
Az internetes kutatás:	30
1. Moonshadow.hu	30
2. Alternatív elméletek a magyar nyelv rokonságáról	31
2.1. Bakay Kornél: Magyarnak lenni: Büszke gyönyörűség!	32
2.2. Marác László: A finnugor elmélet tarthatatlansága nyelvészeti szempontból	41
2.3. Magyarságtudományi Intézet, Nyelvészet	42
2.4. Kiszely István: A magyarok nyelvéről	47
3. Sumer-magyar rokonság	48
4. Marác László: Nyelvi és képi gyökök – a magyar kultúra megtartói	49
5. Márpedig Rokonok! (Bizonyíték a finn-magyar nyelv rokonságra)	52
6. Pap Gábor: A magyar nyelv rokonsága más nyelvekkel	52
7. Honti László: Mítoszok a magyar nyelv eredete körül	55
8. Nehéz nyelv-e a magyar?	55
9. A magyar nyelv-rokonság főbb bizonyítékai	55
10. A magyar nyelv eredete és rokonsága	55
11. Alföldy Jenő: A magyar nyelv története	56

Az internetes kutatás eredményeinek összefoglalása	57
Összegzés	58
Bibliográfia	59
Függelék	

A magyar nyelv rokonságáról (Kérdőív)

1. Mely szak(ok)on végzett / fog végezni? magyar történelem

2. A magyar nyelv milyen rokonításairól esett szó tanulmányai során oktatói részéről?

.....

3. Ön milyen rokonítás(oka)t tanít(ana) / említ(ene) tanári tevékenysége folyamán?

Nép / Nyelv, Nyelvcsalád	Elfogadja-e?	Hol olvasott / hallott róla, mi alapján tanítja / tanítaná? (Kérem írjon minél pontosabb adatokat, pl. az adott újság, TV-műsor, könyv vagy internetes honlap címe)

4. Milyen egyéb rokonítási kísérletekről értesült?

Nép / Nyelv	Elfogadja-e?	Hol olvasott / hallott róla? (Pontosan!)

5. Ön szerint mennyire igazak az alábbi állítások?
Értékelje tízes skálán (1: legkevésbé igaz, 10: leginkább igaz)!

a, A magyarság eredete fontos más nemzetek szemében.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
_____▶

b, Minél ősbibb eredetű egy kultúra, annál értékesebb.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
_____▶

6. Ön szerint mik a legfontosabb különbségek a nyelvi és genetikai rokonság között?

.....
.....
.....
.....
.....

7. Nyelvtörténettel / őstörténettel kapcsolatban milyen műveket említene?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

8. Finnugor / uráli nyelvrokonítással kapcsolatban milyen fontosabb műveket ismer?

.....
.....
.....
.....
.....

Köszönöm az együttműködését!

A magyar nyelv rokonságáról (Kérdőív)

I. Az alábbi nyelvek közül melyiket tartja rokonunknak?

Nép / nyelv	A magyar nyelvvel... (Egyet jelöljön meg!)	Hol hallott / olvasott róla? Mi alapján tartja rokonnak vagy sem? (Többet is megjelölhet!)	Pontosan hol? (Műsor, újság, könyv, honlap minél pontosabb címe)
1. török	☐ rokonnak tartom ☐ nem tartom annak ☐ nem tudom	☐ tanároktól, tankönyvből ☐ újságból, egyéb könyvből ☐ televízióban / rádióban ☐ Interneten ☐ családi / baráti körben ☐ egyéb:	
2. finn	☐ rokonnak tartom ☐ nem tartom annak ☐ nem tudom	☐ tanároktól, tankönyvből ☐ újságból, egyéb könyvből ☐ televízióban / rádióban ☐ Interneten ☐ családi / baráti körben ☐ egyéb:	
3. kumcsari	☐ rokonnak tartom ☐ nem tartom annak ☐ nem tudom	☐ tanároktól, tankönyvből ☐ újságból, egyéb könyvből ☐ televízióban / rádióban ☐ Interneten ☐ családi / baráti körben ☐ egyéb:	
4. manysi (vogul)	☐ rokonnak tartom ☐ nem tartom annak ☐ nem tudom	☐ tanároktól, tankönyvből ☐ újságból, egyéb könyvből ☐ televízióban / rádióban ☐ Interneten ☐ családi / baráti körben ☐ egyéb:	
5. lapp	☐ rokonnak tartom ☐ nem tartom annak ☐ nem tudom	☐ tanároktól, tankönyvből ☐ újságból, egyéb könyvből ☐ televízióban / rádióban ☐ Interneten ☐ családi / baráti körben ☐ egyéb:	

II. Milyen egyéb lehetséges rokonításokról tud?

Nép / nyelv	A magyar nyelvvel... (Egyet jelöljön meg!)	Hol hallott / olvasott róla? Mi alapján tartja rokonnak vagy sem? (Többet is megjelölhet!)	Pontosan hol? (Műsor, újság, könyv, honlap minél pontosabb címe)
1.	☐ rokonnak tartom ☐ nem tartom annak ☐ nem tudom, csak hallottam / olvastam róla	☐ tanároktól, tankönyvből ☐ újságból, egyéb könyvből ☐ televízióban / rádióban ☐ Interneten ☐ családi / baráti körben ☐ egyéb:	
2.	☐ rokonnak tartom ☐ nem tartom annak ☐ nem tudom, csak hallottam / olvastam róla	☐ tanároktól, tankönyvből ☐ újságból, egyéb könyvből ☐ televízióban / rádióban ☐ Interneten ☐ családi / baráti körben ☐ egyéb:	
3.	☐ rokonnak tartom ☐ nem tartom annak ☐ nem tudom, csak hallottam / olvastam róla	☐ tanároktól, tankönyvből ☐ újságból, egyéb könyvből ☐ televízióban / rádióban ☐ Interneten ☐ családi / baráti körben ☐ egyéb:	
4.	☐ rokonnak tartom ☐ nem tartom annak ☐ nem tudom, csak hallottam / olvastam róla	☐ tanároktól, tankönyvből ☐ újságból, egyéb könyvből ☐ televízióban / rádióban ☐ Interneten ☐ családi / baráti körben ☐ egyéb:	

III. Ön szerint mennyire igazak az alábbi állítások?

Értékelje tízes skálán (1: legkevésbé igaz, 10: leginkább igaz)!

a, A magyarság eredete fontos más nemzetek szemében.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
 _____→

b, Minél ősbibb eredetű egy kultúra, annál értékesebb.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
 _____→

Köszönöm az együttműködését!